

Agency arrangeren bij Studiezealen

Onderzoek naar speelruimte voor jongeren als Changemakers

Agency arrangeren bij StudieZalen

Onderzoek naar speelruimte voor jongeren als Changemakers

Auteur
Inti Soeterik

Met medewerking van
Marjolijn Distelbrink
Ilham el Masoudi
Sandrine Umuhire
Soesja Boogaardt

Utrecht, april 2023

Inhoud

Voorwoord	4		
1	Inleiding	5	
1.1.	Onderzoekvragen en aanpak	7	
1.2.	Agency: conceptuele verkenning	8	
1.3.	Leeswijzer	10	
2	Wat is Studiezalen?	11	
2.1.	Doelen van Studiezalen	12	
2.2.	Activiteiten van Studiezalen	13	
3	Wat doet Studiezalen met en voor jongeren als het om agency arrangeren gaat?	17	
3.1.	Studiezalen biedt ruimte	17	
3.2.	Studiezalen biedt individuele aandacht en gesprek	20	
3.3.	Studiezalen brengt jongeren in contact met elkaar en met andere perspectieven	21	
3.4.	Studiezalen biedt 'sociaal gereedschap'	22	
4	Studiezalen en het arrangeren van verschillende typen agency met, voor en rondom jongeren	24	
4.1.	Bevorderen van persoonlijke strategische agency van jongeren als primaire focus	24	
4.2.	Arrangeren van alledaagse persoonlijke agency rondom jongeren heen	26	
4.3.	Collectieve/ politieke agency als uitkomst op langere termijn	28	
5	Wat werkt er in hoe Studiezalen agency arrangeert voor en rondom jongeren?	33	
6	Wat zijn de randvoorwaarden bij het arrangeren van agency voor en rondom jongeren binnen Studiezalen?	37	
7	Conclusies en reflectie	39	
	Geraadpleegde bronnen	43	

Voorwoord

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het Kenniscentrum Ongelijkheid van de gemeente Amsterdam. Het Kenniscentrum gaf een breed consortium van onderzoekers en praktijkpartners de opdracht samen een onderzoeksvorstel te formuleren en de kans het onderzoek uit te voeren. We danken het Kenniscentrum voor het kunnen uitvoeren van dit in onze ogen waardevolle onderzoeks- en ontwikkelwerk dat hopelijk bijdraagt aan het verminderen van kansenongelijkheid.

Het veldwerk waarover in dit rapport verslag wordt gedaan is uitgevoerd door onderzoekers en stagiairs van het Verwey-Jonker Instituut. We danken stagiairs Ilham el Masoudi en Sandrine Umuhire, die in 2022 meedraaiden in het onderzoek, voor hun harde en goede werk aan zowel het uitvoerende onderzoek als de literatuurstudie. Merel Driessen en Soesja Boogaardt zijn in de laatste fase van het veldwerk en bij de analyse en verslaglegging betrokken geraakt als stagiair. Ook zij hebben heel waardevolle bijdragen geleverd, waarvoor dank.

De vraagstelling, opzet van het onderzoek en inbedding in de literatuur is gezamenlijk werk van het hele onderzoeksteam. Behalve al genoemde stagiairs en Verwey-Jonker onderzoekers Mehmet Day, Inti Soeterik en Marjolijn Distelbrink maakten onderzoekers van Stichting Alexander (Tarik Pehlivan, Nickey van de Berg en Mamtaz Yusuf), en in het begin van het onderzoek Marc Noom (HvA/UvA) hier deel van uit. En Sebastian Abdallah (HvA) en Monique Volman (UvA), projectleiders van het geheel die het project op heel prettige wijze sturing gaven. Altijd ruimte gevend aan onze agency, nieuwe inzichten aanreikend en motiverend. We zijn in 2022 als onderzoeksgroep steeds samen op zoek gegaan naar de invulling van het begrip agency, vanuit literatuur en

praktijk, naar het verhaal dat hieruit naar voren komt en naar hoe we dat het beste kunnen vertellen. De vele gesprekken met het team gaven inspiratie en richting aan het werk dat we in de praktijk uitvoerden. Er werd met aandacht naar elkaar geluisterd en we kwamen steeds verder in ons verhaal. We danken onze collega-onderzoekers van de andere organisaties voor het fijne teamwork. Mooi was ook de blik van de jongeren-onderzoekers uit de praktijken die via Stichting Alexander bij ons terecht kwam.

Inspiratie en meedenken kwam zeker ook van de praktijkpartners die ons toelieten in hun praktijken en lieten meekijken bij hun mooie manier van werken met jongeren. Fan Verhallen, Nina Wendel en Sjoerd Bakker noemen we daarbij in het bijzonder. Dat ze ons toelieten in hun dagelijkse werk was mede te danken aan de goede contacten die projectleider Sebastian Abdallah van de HvA aan het begin van het project tot stand wist te brengen en het vertrouwen dat hij wist te wekken bij de praktijkpartners dat het meedoen aan het project waardevol was en iets wezenlijks zou bijdragen, voor zowel de eigen praktijk als voor jongeren in Amsterdam. Ook de nieuwe partners zeiden tegen hem volmondig ja. Met hen en met jongeren uit hun praktijken maakten we gezamenlijk al een mooie start voor 2023 toen we de bevindingen deelden in februari. Tot slot natuurlijk dank aan alle andere betrokkenen en jongeren die ons lieten meekijken in hun wereld en met hen lieten ontdekken hoe agency vorm krijgt.

Mehmet Day
Marjolijn Distelbrink
Inti Soeterik

1 Inleiding

Kansenongelijkheid vormt een belangrijke uitdaging voor veel moderne samenlevingen. De veronderstelling dat personen met vergelijkbare (mentale) capaciteiten en inspanningen via gelijke toegang tot dezelfde basisvoorzieningen tot dezelfde opleidings-uitkomsten of maatschappelijke posities kunnen komen vond lang weerklank (Jin & Ball, 2020). Recent is er meer ruimte voor de erkenning van het bestaan van een klassenstructuur en de mogelijke structurele belemmeringen en achterstelling waar individuen hierbinnen mee te maken kunnen krijgen (Vrooman, Boelhouwer, Iedema & van der Torre, 2023). Daarbij gaat ongelijkheid verder dan alleen verschillen in vermogen, opleiding of inkomen. Het omvat ook andere hulpbronnen zoals cultureel en sociaal kapitaal en beperkt zich daarmee niet alleen tot het economische domein (Bourdieu, 1986; Vrooman et al., 2023). Kansenongelijkheid kan samenhangen met ongelijke toegang tot middelen of hulpbronnen, maar ook met uitsluitende structuren (Felten et al., 2021). Bijvoorbeeld met uitsluiting op basis van etnisch-culturele achtergrond, gender, seksuele identiteit of oriëntatie of andere kenmerken, of combinaties hiervan. Uitsluiting kan spelen in individuele gevallen maar is ook ingebed in systemen en instituties (ibid.). Kansenongelijkheid begint al in het onderwijs. Een belangrijke vraag die opkomt als het gaat om kansenongelijkheid, is: hoe kunnen burgers, en specifiek kinderen en jongeren die hiermee te maken krijgen hun kansen keren? Hoe kunnen zij regie nemen over hun eigen leven? Hoe kunnen zij in hun eigen leven hindernissen uit de weg ruimen die belemmerend werken voor hun kansen om zo hun achterstandspositie te overwinnen en wat helpt hen dan daarbij? Maar ook: hoe kunnen zij individueel of als groep ruimte opeisen, hun stem laten horen, en ook zaken aankaarten die breder spelen dan alleen binnen hun persoonlijke leven? Het ongelijkheidsvraagstuk dwingt ons samen

na te denken, juist met jongeren, onder meer over manieren waarop zij hierin kunnen worden begeleid en ondersteund.

In het sociale domein rondom jeugd bestaan veel initiatieven die werken met en voor jongeren die jongeren contexten, gereedschappen en netwerken bieden die hen helpen hindernissen in het eigen leven uit de weg te ruimen of achterstandspositie te overwinnen. Ook zijn er initiatieven die jongeren handvatten en een podium bieden om hun ruimte te claimen en hun stem te laten klinken. In dit project onderzoeken wij drie van deze praktijken. We kijken wat de werkzame factoren zijn die maken dat agency gearrangeerd wordt met, voor en rondom jongeren in achtergestelde posities, waardoor verandering van onderop mogelijk wordt.

Het begrip agency wordt in de literatuur doorgaans beschreven als de tegenhanger van structuur. Agency is een van de kernconcepten binnen de hedendaagse sociale wetenschappen en kent een veelvoud aan verschillende interpretaties (Sewell, 1992; Stetsenko 2019). Ondanks dat het een abstract en veelomvattend begrip betreft, zijn veel definities in de kern te herleiden tot de mogelijkheid invloed uit te oefenen op het eigen leven en het vorm kunnen geven aan het eigen bestaan. Dat 'invloed uitoefenen' kan vorm krijgen aan de hand van kleine acties op meer individueel niveau, maar ook aan de hand van grotere acties, op meer collectief/ maatschappelijk niveau (Abdallah et al., te verschijnen). Om agency mogelijk te maken is het zowel nodig zelfvertrouwen en bepaalde individuele vaardigheden te ontwikkelen, als ook bewustzijn van de eigen context en bredere maatschappelijke structuren, en het vermogen om samen met anderen actie te ondernemen (ibid.). Het ontwikkelen van agency kan onder meer bijdragen aan het persoonlijk welzijn van jongeren, aan maatschappelijke participatie en de betrokkenheid bij maatschappelijke thema's (Abdallah & Kaulingfreks, 2021; Holbein, 2017). Waar agency maatschappelijk of collectief wordt, kan het ook bijdragen aan systeemverandering.

Het onderzoeksproject

In het project 'Agency arrangeren' onderzoeken de Hogeschool van Amsterdam, de Universiteit van Amsterdam, Stichting Alexander en het Verwey-Jonker Instituut in opdracht van het Kenniscentrum Ongelijkheid hoe jongeren binnen verschillende praktijken begeleid en gestimuleerd worden hun handelingsvermogen, ofwel agency, te vergroten. Het gaat om een casestudie-onderzoek, waarbij de focus ligt op het in kaart brengen van de elementen in activiteiten voor en met jongeren tussen de twaalf en achttien jaar die de ontwikkeling van agency ondersteunen. Het onderzoeksproject is opgedeeld in twee fases en drie onderdelen: een literatuurstudie, een casestudie-onderzoek (dat de kern van het onderzoek vormt) en een verbredende en verdiepende fase.

In de eerste fase van het onderzoeksproject is een participatief onderzoek uitgevoerd binnen drie partnerorganisaties (cases) die ieder op eigen wijze vorm geven aan het bevorderen van agency onder de specifieke doelgroep van jongeren in een positie van maatschappelijke achterstelling of verhoogde kwetsbaarheid. Deze organisaties zijn, naast Stichting Studiezalen, Studio 52nd en Swazoom Jongerenwerk op school. Hiermee hebben we in dit onderzoek specifiek gekeken naar initiatieven die domeinoverstijgend zijn in de zin dat ze jongeren ondersteunen in verschillende leefdomeinen; niet alleen het domein van het schoolse leren bijvoorbeeld. In de initiatieven werken verschillende partijen met elkaar samen; gezamenlijk maken zij de ruimte die nodig is voor jongeren om de benodigde vaardigheden, netwerken et cetera te ontwikkelen of op te doen. Het betreft initiatieven die iets extra's bieden wat binnen de reguliere instituties alleen niet geboden wordt of kan worden, maar er wel bij is aangehaakt zodat verbindingen gelegd kunnen worden die nodig zijn (bijv. Jongerenwerk op school). De initiatieven werken soms expliciet aan randvoorwaarden die kansenongelijkheid kunnen verminderen, zoals armoede in het gezin (Studiezalen). De initiatieven bewegen zich in voor jongeren veilige en prettige tussenruimtes, die maken dat ze werken, zoals in de rapporten naar voren komt. Ze verbinden vaak vrije tijd, wijk, school en thuis terwijl ze niet een expliciet onderdeel zijn van een van die domeinen (of daar hun eigen

positie hebben die juist het verschil maakt). Er is gezocht naar initiatieven die jongeren niet alleen bij hun individuele agency ondersteunen maar ook kiemen in zich dragen voor de ontwikkeling van meer collectieve vormen van agency.

Binnen Stichting Studiezalen, Studio 52nd en Swazoom Jongerenwerk in school is tegelijkertijd onderzoek uitgevoerd door jongeren zelf – onder leiding van Stichting Alexander – en door 'volwassen onderzoekers' van het Verwey-Jonker Instituut. Gelijktijdig met het veldwerk is gewerkt aan de literatuurstudie, waarin onder meer het concept 'agency' vanuit verschillende benaderingen wordt beschreven. Een eerste concept van de literatuurstudie is benut voor het onderzoeksinstrumentarium. Over de literatuurstudie zal apart worden gerapporteerd (Abdallah et al., te verschijnen). Voortdurend is door het jaar heen met het onderzoeksteam afgestemd en doorgedacht over het concept agency en hoe dat in de praktijk te definiëren en te onderzoeken is.

Voortbouwend op de inzichten uit het eerste onderzoeksjaar (2022), gaan we in de verdiepende en verbredende tweede fase van het tweede jaar onderzoeken hoe het bevorderen van agency expliciet en praktisch kan worden gemaakt in de benadering, werkwijze en activiteiten van domeinoverstijgende initiatieven voor jongeren. In aanvulling op de eerdere drie praktijken die opnieuw terugkomen in fase twee, worden er in het tweede jaar ook twee nieuwe partnerorganisaties betrokken: Combiwel Nieuw-West en Sociaal Cement. Ook wordt aanvullend gewerkt aan een metastudie waarin de bevindingen uit de eerste fase worden gebundeld. In dit rapport (en twee andere rapporten) beschrijven we de bevindingen uit het onderzoek dat het Verwey-Jonker Instituut uitvoerde. Over het jongerenonderzoek is eveneens een afzonderlijk rapport uitgebracht. Dit specifieke rapport gaat over de casus Stichting Studiezalen.

1.1. Onderzoeksvragen en aanpak

Het doel van dit onderzoek is om inzicht te krijgen in de manieren waarop agency bij Stichting Studiezalen wordt gearrangeerd. De hoofdvraag die hierbij het vertrekpunt was, luidt:

Welke elementen van domeinoverstijgende initiatieven ondersteunen jongeren van 12-18 jaar die in een maatschappelijke achterstandspositie verkeren en/of anderszins kwetsbaar zijn, in het ontwikkelen van agency?

Om deze vraag zo goed en compleet mogelijk te kunnen beantwoorden, zijn de volgende deelvragen opgesteld:

1. Wat komen jongeren tegen in hun leven in verschillende leefdomeinen wat hun ontwikkeling en mogelijkheden beperkt, versterkt of stimuleert?
2.
  - 2a. In hoeverre en hoe bieden de onderzochte initiatieven jongeren nieuwe hulpbronnen (bijv. zelfvertrouwen, netwerk, enz.) en versterken ze hun competenties en bestaande hulpbronnen?
  - 2b. In hoeverre en hoe dragen deze initiatieven bij aan kritisch denken en maatschappelijke bewustwording en spreken ze jongeren aan als 'change-makers'?
  - 2c. Hoe dragen de initiatieven bij aan het ontwikkelen van netwerken, allianties en omstandigheden, gericht op het agenderen en verbeteren van maatschappelijke misstanden?
3. Welke elementen werken daarbij en welke randvoorwaarden zijn daarbij ondersteunend
  - in het directe contact met jongeren?
  - in de professionele samenwerking?
4. Op welke manieren zijn de werkzame elementen te vertalen naar andere contexten of initiatieven?

Het antwoord op de eerste vraag geeft feitelijk een onderbouwing van waarom het nodig is de agency van jongeren die bij het initiatief komen te ondersteunen. Welke kwetsbaarheden hebben zij? De tweede vraag (uitgesplitst in drie subvragen) gaat over bronnen, vaardigheden, houdingen of bewustwording, die jongeren krijgen bijgebracht binnen of via de initiatieven die maken dat zij eerder tot agency kunnen komen. De derde onderzoeksvraag gaat in op de werkzame elementen bij het ondersteunen van dat wat jongeren ontwikkelen en wat hen helpt tot agency te komen. Jongeren kunnen door de contexten waarin ze opgroeien beperkt worden in hun agency, maar ook juist gestimuleerd worden om tot agency te komen in hun individuele leven of om beperkende systemen te bevragen of ongelijkheid te agenderen (Abdallah et al., te verschijnen). We onderzoeken welke arrangementen of elementen daarbij helpend zijn. De vierde vraag zal maar beperkt worden beantwoord in de deelrapporten over de initiatieven. Deze komt uitgebreider aan de orde in de nog te verschijnen afzonderlijke meta studie en in de tweede fase, die in 2023 plaatsvindt.

Op basis van interviews, participerende observatie en documentanalyse is verkend op welke manier jongeren worden ondersteund bij het ontwikkelen van agency. Documenten of beeldmateriaal van de initiatieven zelf zijn gebruikt om een eerste beeld te krijgen van wat zij (beogen te) doen. Dat beeld is getoetst en aangevuld met interviews, observaties en tussentijdse gesprekken met de initiatieven. Voor de interviews en observaties zijn topiclijsten en observatieschema's ontwikkeld waarin concepten zijn verwerkt uit de literatuur (en uit de stukken van de initiatieven zelf).

De meeste van de data van Studiezalen zijn bij de locatie Homebase verzameld, maar ook zijn professionals geïnterviewd en geobserveerd op twee andere locaties, namelijk: buurthuis de Meevaart in Amsterdam Oost en het mannen-centrum Daarkr8, ook in Amsterdam Nieuw-West. Op deze locaties hebben de onderzoekers zich specifiek gericht op de inhoud van de studiezalen die

toegankelijk zijn voor tieners en jongeren¹ in de middelbare school leeftijd zoals de schoolwerkondersteuning, life coaching, educatieve activiteiten en workshops. Op deze verschillende locaties zijn pedagogisch locatieleiders (die zelf ook life coach zijn) en life coaches (stagiairs en vrijwilligers) geïnterviewd die deze groep jongeren begeleiden. Om een breder beeld te krijgen is ook gesproken met een pedagogisch beleidscoördinator die meer overkoepelend coördinatie werk verricht voor de stichting, een jongerenwerker (tevens life coach) van Studiezalen, oud-deelnemers en ouders. In de interviews is met betrokkenen gereflecteerd op het concept agency, op het werk dat ze doen met de jongeren en op wat we hebben gezien in de observaties. De interviews en observaties bij Stichting Studiezalen zijn uitgevoerd door de auteur van dit stuk, aangevuld met collega's betrokken bij het onderzoek in de andere initiatieven en met enkele stagiairs die in 2022 bij het Verwey-Jonker Instituut werkzaam waren. De interviews en fragmenten van de observaties zijn zoveel mogelijk letterlijk uitgewerkt en kwalitatief geanalyseerd met de onderzoeksvragen en literatuur in het achterhoofd.

Als aanvulling op de observaties en interviews zijn ook enkele documenten bestudeerd, waaronder de Methodiekbeschrijving van Studiezalen (Methodiekbeschrijving Stichting Studiezalen, ZD), jaarverslagen, nieuwsbrieven waarin verslag gedaan werd van verschillende activiteiten en een korte documentaire (ECHO & Stichting Studiezalen, 2019). Tot slot heeft een groep jongeren van Studiezalen, onder begeleiding van Stichting Alexander, als jongeren-onderzoeker interviews afgenomen met andere jonge deelnemers. Over de uitkomst van deze interviews zijn we samen met Stichting Alexander met de jongeren-onderzoekers in gesprek gedaan. De uitkomsten daarvan nemen we ook mee in onze analyse.

Tussentijdse gesprekken met het brede onderzoeksteam en tussentijdse presentaties en besprekingen daarvan zijn benut om de analyse aan te scherpen. De gerapporteerde bevindingen zijn in concept gedeeld met en becommentarieerd door het bredere onderzoeksteam en contactpersonen bij de initiatieven.

1.2. Agency: conceptuele verkenning

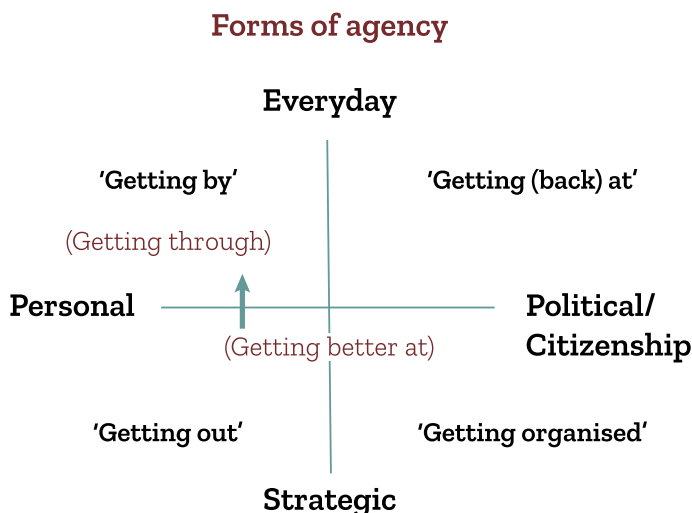
De initiatieven die in het onderzoeksproject bestudeerd worden dragen elk op hun eigen manier bij aan de ontwikkeling van agency onder jongeren in een kwetsbare positie. Het kan hierbij gaan om het stimuleren van agency op individueel maar ook op meer collectief niveau. Beide dimensies zijn in ons onderzoek relevant. Individuele kansenverbetering door bijvoorbeeld hulpbronnen aangevoerd te krijgen of zelfvertrouwen, is waardevol voor jongeren. Maar soms is meer nodig om daadwerkelijk meer kansen te krijgen; wij onderzoeken daarom ook hoe initiatieven jongeren ondersteunen bij bewustwording van structuren van ongelijkheid; hoe ze hen helpen om changemakers te worden (Abdallah et al., te verschijnen).

Uit de literatuurstudie die we voor dit onderzoeksproject deden, komen verschillende relevante concepten gerelateerd aan- en visies op agency naar voren. Interessant voor het onderzoek is de agency taxonomie van Ruth Lister (2004, 2015). Lister onderscheidt vier typen agency, die zijn ingedeeld op basis van de mate waarin ze gaan over persoonlijk of politieke agency, en of ze gaan over het alledaagse of juist het strategische niveau. De vier typen agency die ze onderscheidt zijn *'getting out'*, *'getting by'*, *'getting (back) at'* en *'getting organized'* (zie figuur).

1 Aan de activiteiten die wij geobserveerd hebben deden zowel tieners tussen de 12 en 15 jaar en jongeren vanaf 15 jaar mee, maar voor de leesbaarheid gebruiken we in de rest van deze rapportage de term jongeren.

Figuur 1
Forms of Agency Exercised by People in Poverty.

Figuur uit: 'To count for nothing': Poverty beyond the statistics, British Academy Lecture 1 read 5 February 2015 RUTH LISTER Fellow of the Academy. *Journal of the British Academy*, 3, 139–165. DOI 10.5871/jba/003.139 Posted 1 September 2015. © The British Academy 2015

Bovenstaande figuur geeft een beeld van hoe Lister's (2004, 2015) indeling in typen van agency in elkaar zit. In haar onderzoek gebruikt ze de indeling onder andere voor uitleg over verschillende vormen van omgang met armoede. 'Getting by' gaat over datgene wat mensen in het dagelijks leven doen om zich staande te houden (in het geval van armoede bijvoorbeeld: middelen delen, stress-management, uitgaven verminderen). Dit type agency vraagt veel van betrokkenen maar wordt niet altijd als agency herkend. De tweede onderscheiden vorm is 'getting out'. Dit heeft betrekking op het individuele strategisch handelen om uit een situatie te geraken. Als we dit vertalen naar jongeren: bijvoorbeeld proberen je onderwijspositie te verbeteren door extra hard je best te doen. Beide typen van agency zijn reacties op gegeven

omstandigheden; ze stellen structuren van ongelijkheid niet ter discussie. 'Getting organized' en 'getting back at' verwijzen naar vormen van agency waarbij wordt gezocht naar verbetering voor zichzelf én de groep, onder meer via activisme of politieke activiteiten (Abdallah et al., te verschijnen). 'Getting (back) at' is daarbij wat informeler, gaat meer om symbolisch of minder institutioneel georiënteerd verzet. Bijvoorbeeld het niet nakomen van regels of het verbergen van informatie. 'Getting organized' betreft vormen van agency waarbij burgers zich organiseren en ongelijkheid echt agenderen of proberen te verminderen. Al deze vormen van agency nemen we mee in het onderzoek; waarbij we zeker ook geïnteresseerd zijn in de meer politieke of collectieve vormen.

Aansluitend bij het werk van Lister is onder andere het begrip transformatieve agency (Stetsenko, 2019) relevant. Dit type agency sluit aan bij de meer politieke vormen van agency die Lister (2004) noemt. Hier gaat het om praktijken en acties waarin het bevragen, uitdagen en veranderen van de bestaande structuren centraal staat. Ruimte creëren voor deze transformatieve vorm van agency betekent vooral aandacht geven aan de stem van gemarginaliseerde jongeren en hen de tools bieden om potentiële verandering te bewerkstelligen. Het kan daarbij zowel gaan om kleine veranderingen als grote, meer politieke verandering. Stetsenko (2019) benadrukt in haar benadering dat degenen die structuren pogen te veranderen tegelijkertijd zelf ook veranderen. Individuele en collectieve agency liggen daarmee ook in elkaars verlengde.

Inzichten over hoe agency voor jongeren te ondersteunen komen onder andere uit het jongerenwerk. Samen met jongeren doelen stellen, in een veilige setting met hen praten en zonder oordeel écht naar ze luisteren, een positieve benaderwijze, naast jongeren staan, transparant zijn en regie geven aan jongeren zijn belangrijke elementen (bijv. Boomkens et al., 2018). Dit soort elementen komen ook naar voren als cruciaal bij participatie-bevorderende methoden (bijv. Pehlivan & Rutjes, 2020). Een verwant begrip binnen het jongerenwerk is de talentgerichte benadering (Abdallah et al., 2016), die de nadruk legt op hoe

jongeren niet alleen geholpen kunnen worden hun talenten te ontdekken en waarderen, maar ook bij hoe ze deze echt kunnen oefenen in de praktijk. Een andere benadering in jongerenwerk die raakt aan het idee van agency is Youth Organizing (Awad et al., 2018). Youth Organizing gaat over het versterken van het zelforganiserend vermogen van jongeren door het initiatief echt bij jongeren leggen en hen zelf de regie te laten nemen (ibid.).

1.3. Leeswijzer

In de volgende hoofdstukken van dit rapport bespreken we allereerst wat Stichting Studiezalen nastreeft en doet (hoofdstuk 2). In de vier hoofdstukken erna komen de bevindingen uit het onderzoek aan de orde. Aan de hand van gedetailleerde observaties en citaten uit interviews gaan we eerst in op de vraag welke componenten binnen de aanpak van Stichting Studiezalen helpen agency te ontwikkelen (hoofdstuk 3). In hoofdstuk 4 beschrijven we wat voor een dimensies en typen agency we vooral naar voren zien komen in het werk van Studiezalen. Vervolgens gaan we (in hoofdstuk 5) in op de werkzame elementen in de aanpak van Studiezalen, en bespreken we (in hoofdstuk 6) wat de randvoorwaarden in het werk van Studiezalen zijn die nodig zijn om het werk met de jongeren te kunnen uitvoeren zodat het werkt. We sluiten in hoofdstuk 7 af met conclusies en enkele reflecties.

2 Wat is Studiezalen?

Studiezalen is een stichting die bewoners uit achtergestelde of 'kwetsbare' contexten de kans, de ruimte en de begeleiding biedt om hun talenten tot bloei te laten komen. Een studiezaal is een veilige, rustige plek in de wijk waar kinderen, tieners en jongeren wekelijks komen, om te werken aan schoolse én persoonlijke doelen. De drie hoofdactiviteiten in een studiezaal zijn schoolwerkondersteuning, life coaching en talentontwikkeling. Elke leerling heeft een life coach waarmee een vertrouwensband wordt opgebouwd. De primaire focus van Studiezalen ligt op kinderen, tieners en jongeren in de leeftijd van 10 tot 18 jaar. Maar ook voor en met ouders/verzorgers van deze kinderen, tieners en jongeren worden initiatieven opgezet. Zo is er bijvoorbeeld ook voor ouders/verzorgers ondersteuning en aanbod, onder meer in de vorm van ouder life coaching, beschikbaar. Tot slot zijn er bovendien voor studenten van het MBO-4, HBO en WO inmiddels Studiezalen ingericht waar onder meer wordt gewerkt aan netwerkverbreding en professionalisering.

Deelnemers van Studiezalen komen vaak uit contexten (wijken, buurten, gezinnen, netwerken) waar mensen weinig of geen onderwijs genoten hebben, vaker praktisch geschoold zijn en waar inkomens lager zijn. Het zijn contexten waar meer werkeloosheid is en waar relatief veel armoede bestaat. In sommige gezinnen van deelnemers van Studiezalen zijn ouders/verzorgers minder bekend met het Nederlandse (onderwijs) systeem en de Nederlandse taal en/of hebben zelf achterstelling en uitsluiting ervaren in de Nederlandse samenleving en zijn instituties. De kinderen, tieners en jongeren die naar Studiezalen komen hebben met een combinatie van praktische en symbolische factoren te maken, zowel thuis als breder in de wijk en de samenleving, die het voor hen lastig kunnen maken om in het (meritocratische) (onderwijs) systeem zichzelf optimaal te

ontwikkelen. Het gaat dan bijvoorbeeld om te weinig ruimte en rust voor ontwikkeling en leren, gebrek aan geld voor aanschaf voor bepaalde essentiële zaken of het ondernemen van activiteiten, minder toegang tot hulpbronnen, ervaringen van uitsluiting, discriminatie en racisme op school en een klein of geen netwerk buiten de gezins- en wijk leefwereld. Op verschillende manieren hebben al deze kinderen, tieners en jongeren last van aan armoede gerelateerde stress. Kinderen, tieners en jongeren komen naar Studiezalen voor basale ondersteuning in de vorm van een fysieke ruimte om te kunnen leren. Daarnaast hebben deze ze behoefte aan iemand die luistert, meedenkt en hen ondersteunt. Een deel van deze kinderen, tieners en jongeren hebben meer persoonlijke ontwikkelbehoeftes, bijvoorbeeld omdat ze faalangst ervaren op school.

Studiezalen begon in 2011 met één groep leerlingen op één locatie in Amsterdam Nieuw-West, en is met name in schooljaar 2020-2021 enorm gegroeid. Deze groei betrof niet alleen deelnemers, maar betekende ook een kwalitatieve verbeterslag en toename in locaties en personeel. Vanaf dat schooljaar liepen de aantallen op van 700 naar 1400 deelnemende basis- en middelbare scholieren in 2022. Studiezalen heeft dan ook sinds 2022 een wachtlijst waarop nog 2000 kinderen, tieners en jongeren aangemeld staan. Naast deze basis- en middelbare scholieren, maken inmiddels ook meer dan 400 studenten gebruik van de faciliteiten die Studiezalen biedt. Er wordt gewerkt vanuit 49 locaties, verspreid over Amsterdam Nieuw-West, Noord, Oost, Zuidoost, Centrum en Zaandam. Deze flinke toename in aantallen deelnemers en locaties vraagt logischerwijs om meer capaciteit om de kwaliteit, aandacht en persoonlijke ondersteuning waar Studiezalen voor staat te kunnen waarborgen. Het team groeide de afgelopen jaren dan ook van 8 vaste medewerkers voor de coronapandemie naar 48 vaste medewerkers in 2021. Voor elke locatie is een teamleider aangesteld die wordt ondersteund door een divers team bestaande uit verschillende soorten medewerkers. Op dit moment bestaat Stichting Studiezalen uit 48 vaste krachten en een groot aantal life coaches, onder wie 80 vrijwilligers en 120 stagiairs. Alle life

coaches hebben een opleiding gevolgd die aansluit bij hun werkzaamheden als coach, zoals pedagogiek, sociaal werk of toegepaste psychologie.

De studiezalen bevinden zich op locaties verspreid door de stad. Het streven van de stichting is om een studiezaal in een Huis van de Wijk te laten plaatsvinden. Als dit niet past, kijkt Studiezalen uit naar andere locaties, zoals scholen of culturele wijkcentra. De activiteiten van Studiezalen Amsterdam vinden hierdoor dan ook verspreid over de stad plaats op meerdere locaties, waaronder basis- en middelbare scholen, buurthuizen, culturele wijkcentra of andere centra in buurten, zoals een jongerencentrum of een mannencentrum. In Amsterdam Nieuw-West beschikt Studiezalen ook over een eigen locatie: Studiezalen Homebase. Homebase wordt ook wel gedeut als Studiezalen "in het groot" of Studiezalen XL omdat het, anders dan op de meeste andere locaties verschillende activiteiten organiseert voor en met zowel tieners/jongeren als hun ouders/verzorgers en de buurt. Samenwerkend met andere organisaties als buurtteams, het Ouder en Kindteam, Wegwijssalon, OKT, Stichting Samen is niet Alleen en het Jongeren Informatie Punt, fungeert Studiezalen Homebase ook als "tussenpost", een informele schakel tussen ouders/gezinnen en andere instanties en organisaties in de buurt. Uiteindelijk zou Studiezalen dat uitgebreidere aanbod ook op de andere locaties willen realiseren.

2.1. Doelen van Studiezalen

Studiezalen beoogt intergenerationele overdracht van armoede en kansongelijkheid te doorbreken door ruimte, schoolwerkondersteuning en life coaching aan jongeren te bieden. Zoals een van de pedagogisch beleidscoördinator beschrijft:

Wij creëren kansen voor de kinderen die ze anders niet krijgen. Sommige kinderen die niet voorgelezen werden door hun ouders toen ze jonger waren hebben bijvoorbeeld een minder grammatica vermogen. Dus dat is echt

het vermogen verbeteren. Verder bieden we ze tijd, een luisterend oor en persoonlijke aandacht en stimuleren wij de kinderen om te vragen om hulp en in het algemeen om vragen te stellen en om nieuwsgierig te blijven. Op die manier dragen wij bij aan het verminderen van kansongelijkheid.

■ (R1, pedagogisch beleidscoördinator)

Jongeren (en soms ook hun gezin) zijn meestal meerdere opeenvolgende jaren verbonden aan Studiezalen, soms zowel wanneer de jongeren in het PO zitten als wanneer zij in het VO zitten.

De algemene doelen die centraal staan in de methodiek van Studiezalen (Methodiekbeschrijving Stichting Studiezalen, ZD) zijn een positieve blik op de eigen toekomst creëren, het geloof in eigen kunnen vergroten, en het vergroten van de leefwereld van jongeren. Op individueel niveau is het doel de jongeren eigen ontwikkeldoelen te laten opstellen. Deze doelen kunnen naast op schoolse ontwikkeling, ook op andere domeinen liggen. Studiezalen wil eraan bijdragen dat jongeren zich optimaal ontwikkelen en hun potentie benutten. Zo vertelt een van de life coaches:

Er zijn veel jongeren die rondhangen en ze hebben wel talent, zeg maar. Die benutten ze niet optimaal en ja, Studiezalen is daar een beetje voor. Dat ze hier komen om wel echt hun talenten optimaal te benutten.

■ (R4, stagiair en life coach)

Studiezalen kijkt dan ook naar de brede ontwikkeling van jongeren en verschillende behoeftes die daarbij kunnen komen kijken. Begeleiders onderzoeken hoe een jongere het beste begeleid en ondersteund kan worden en wat daarvoor nodig is van Studiezalen en eventueel vanuit het netwerk dat de stichting heeft. Om jongeren te helpen hun doelen te formuleren en er aan te werken heeft Studiezalen een divers aanbod voor zowel de jongeren als hun ouders/verzorgers ontwikkeld. De hoofdactiviteiten aan de hand waarvan dit aanbod vormgegeven wordt beschrijven we hieronder.

2.2. Activiteiten van Studiezalen

Schoolwerkondersteuning

Ten eerste wordt er op de verschillende locaties in de stad schoolwerkondersteuning geboden. Jongeren uit zowel groep 7 en 8 van de basisschool als middelbare school komen eens per week na school (voor corona was dit twee keer per week), tussen 16.00 en 18.00 uur (basisonderwijs) of 16.00 en 19.00 uur (voorgezet onderwijs) naar een studiezaallocatie om hun huiswerk te maken. Bij schoolwerkondersteuning voor kinderen uit het PO wordt gewerkt met een vast programma. De basis van dat programma bestaat uit werken aan begrijpend lezen, rekenen en burgerschap. Voor burgerschapsonderwijs worden soms gastsprekers betrokken en werk- of spelvormen ingezet. Ook worden er soms uitstapjes en sociale activiteiten georganiseerd, waarbij de kinderen ook betrokken worden bij de organisatie. Hiernaast is er voor kinderen uit het PO ongeveer twee uur per maand ruimte opgenomen in het programma voor individuele begeleiding via life coaching. Dit betekent echter niet dat er alleen op die momenten aandacht is voor life coaching, persoonlijke begeleiding of talentontwikkeling. Ook ondersteuning op schoolse onderwerpen zoals durven presenteren en goede moed inspreken, maakt deel uit van life coaching en vindt wekelijks plaats in de studiezalen.

Bij schoolwerkondersteuning VO wordt er minder vanuit een vaststaand programma gewerkt. Het programma voor middelbare scholieren is meer individueel. Er is hier meer ruimte voor persoonlijke begeleiding bij het opstellen van eigen leerdoelen en het werken aan het realiseren van die doelen. Doelen zijn bij de jongeren uit het VO vaak ook concreter, zoals bijvoorbeeld een passend profiel kiezen of een CV opstellen. Als aanvulling op deze individuele begeleiding, worden, met als doel het verbreden van de horizon van de jongeren, per locatie incidenteel gastlessen, uitjes of andere activiteiten georganiseerd. Tijdens de schoolwerkondersteuning gaan jongeren in een daarvoor aangewezen ruimte aan de slag met huiswerk. Er zijn meerdere life coaches aanwezig (zowel pedagogisch locatieleiders, stagiairs en vrijwilligers) om te helpen

wanneer dat nodig is. Naast huiswerk maken is er ook ruimte voor sociaal contact en gesprek, tussen life coaches en jongeren en tussen jongeren onderling. Wanneer een jongere binnenloopt, wordt er altijd even ingecheckt door een van de life coaches: wordt gevraagd hoe het met de jongere gaat en wat deze gaat doen. Soms wordt teruggevraagd hoe iets (bijv. een toets of andere gebeurtenis binnen of buiten school) gegaan is. In principe heeft iedere jongere gedurende het hele schooljaar een vaste life coach, maar dit kan bij uitzondering ook per periode wisselen.

Observatie Studiezalen Homebase

Het is iets voor 16u als er geleidelijk kinderen de studiezaal van Homebase binnendruppelen. Sommigen arriveren in groepjes van twee of drie, anderen komen alleen. Met een boks, high five of "hey!" wordt ieder kind na binnenkomst begroet door een van de stagiairs of life coaches, vaak direct gevolgd door een compliment, opmerking of kort praatje over hoe het gaat. Terwijl verschillende life coaches de kinderen vragen naar recente cijfers of informeren naar de algemene voortgang op school, krijgt een jongen eerst nog complimenten over de nette outfit die hij, zo legt hij uit, speciaal voor de schoolfoto die dag had aangetrokken: "Wat zie je er goed uit!". Er is naast schoolwerk genoeg ruimte om andere zaken te bespreken, serieus of minder serieus. Zo vertelt een meisje, nadat de kinderen en begeleiders zich inmiddels over verschillende tafels hebben verdeeld, over een aanvaring op school waardoor ze bijna de klas werd uitgestuurd. Een van de life coaches luistert en deelt vervolgens ook hoe dat bij hem ging vroeger. De jongeren vinden het grappig wat de life coach vertelt. Er wordt hard gelachen.

Life coaching

Naast schoolwerkondersteuning biedt Studiezalen life coaching aan jongeren. Een pedagogisch beleidscoördinator van Studiezalen beschrijft wat life coaching inhoudt, en hoe de life coaching samen gaat met andere vormen van begeleiding en ondersteuning vanuit Studiezalen:

We willen graag dat iemand de kinderen ziet en hoort en dat er iemand voor ze klaar staat om te ontzorgen, dat kinderen hun verhaal kwijt kunnen met een gerust hart. Dat ziet er verschillend uit.

Kinderen hebben verschillende behoeftes. Zo zijn er sommige kinderen waarbij de ouders bijvoorbeeld geen baan hebben, dit kan zorgen voor veel zorgen en lasten, ook bij de kinderen. Maar het is ook soms simpeler: Kinderen die geen rustige plek hebben thuis om te werken aan school.

Studiezalen biedt dat dan aan, maar we kunnen ook verdere hulp aanbieden om de thuissituatie te verbeteren. Wij hebben veel contacten en kunnen hulp dus heel praktisch inzetten.

■ (R1, pedagogisch beleidscoördinator)

Life coaching lijkt dus in eerste instantie te gaan om het helpen de omstandigheden voor jongeren zo te maken dát zij over eigen ontwikkeldoelen kunnen gaan nadenken en daaraan werken. Het gaat dan soms in eerste instantie om iets wegnemen of weghalen (bijvoorbeeld zorgen, of bepaalde concrete belemmeringen). Parallel daaraan krijgt de life coaching vorm aan de hand van aandacht voor de individuele jongere, gesprek, gezien worden en emotionele steun bieden, aspecten die soms in de situatie of context van jongeren die Studiezalen bezoeken niet voldoende geboden kunnen worden door anderen om hen heen, in en rondom thuis, maar ook op school. Het doel van life coaching is uiteindelijk het geloof in eigen kunnen bij jongeren versterken, talenten naar boven halen en jongeren laten durven dromen. Daarop volgt dan het helpen van de jongeren om deze doelen in concrete ontwikkelingsdoelen te vertalen en daarmee aan de slag gaan (ECHO & Stichting Studiezalen, 2019).

Life coaching is niet gebonden aan een vaste plek of een vast moment, maar is eerder te vinden in de manier waarop de life coaches met de jongeren in gesprek gaan en beschikbaar voor hen zijn. Life coaching vindt dan ook met name plaats in het directe contact tussen de jongeren en hun life coach. Omdat dit contact een belangrijke component is van de aanpak van Studiezalen wordt, wanneer een jongere start bij Studiezalen, goed gekeken met welke coach deze de beste klik heeft. De coach moet iemand zijn naar wie de jongere graag toekomt en met wie de jongere ervaringen en vragen deelt als deze daar behoefte aan heeft. De jongere zelf kiest dan uiteindelijk door wie hij/zij/hen begeleid wil worden. Hoewel de coaching in principe een op vijf is (één life coach op vijf leerlingen), is er soms ook sprake van één op één gesprekken. Soms vinden de gesprekken tussen het schoolwerk maken door plaats en soms in een aparte ruimte.

In het kader van dit onderzoek zijn wij niet aanwezig geweest bij de één op één gesprekken tussen jongeren en coaches in een andere ruimte dan de ruimte waar de schoolwerkondersteuning plaatsvindt. Wel vertelden de life coaches ons uitvoerig over het doel en de inhoud van deze gesprekken. De individuele gesprekken staan in eerste instantie in het teken van kennismaken: het gaat in het begin vooral over wie de jongere is en hoe het eigen leven en netwerk er uitziet. Vervolgens staan de eigen vragen en persoonlijke doelen, behoeften, dromen en wensen van de jongeren centraal en gaat het gesprek over de stappen die genomen kunnen worden om daar te komen. Life coaches helpen jongeren om doelen op te stellen en in kleine haalbare stapjes op te delen. Als jongeren doelen hebben bepaald dan helpt de lifecoach met het in kaart brengen van de stappen via welke aan het behalen van het doel gewerkt kan worden. Vanuit het idee waar nodig nog meer individuele begeleiding op maat te bieden, wordt door life coaches ook gekeken of er vragen, zorgen of behoeften op andere vlakken liggen, zoals bijvoorbeeld materiële middelen of ondersteuning die de jongere/het gezin nodig heeft om te kunnen zorgen voor een goede nachtrust, een gezonde ontwikkeling en talentontwikkeling. Soms komen deze behoeften in gesprekken met de jongere zelf aan het licht. Soms gebeurt dit in het contact met de ouders/ verzorgers.

In de gesprekken tussen life coaches en jongeren ligt de focus niet puur op schoolse ontwikkeling, maar wordt er op een holistische manier naar de jongeren en hun leven gekeken: De life coaching kan betrekking hebben op van alles wat de jongere meemaakt en bezighoudt en kan te maken hebben met zowel het welzijn van de jongere als het hele cognitieve en sociaal emotionele ontwikkelingspectrum. Bij jongeren uit het PO en de eerste jaren VO zijn dit vaak naast schoolzaken en hulp bij specifieke vakken en planning, sociaal emotionele aspecten zoals bijvoorbeeld ervaringen met pesten, start op de middelbare school, faalangst, grenzen aangeven of game verslaving. Soms staan in de life coaching ook dingen centraal die thuis spelen, bijvoorbeeld het in gesprek gaan over bepaalde zaken met de eigen ouders. Bij jongeren die al langer in het VO zitten ligt het accent van de life coach gesprekken soms wat meer op de schoolse ontwikkeling. Maar ook bij deze jongeren komen persoonlijke casussen naar voren, zoals bijvoorbeeld in relatie tot ervaringen met grensoverschrijdend gedrag of sociale media en seksualiteit.

Groepsactiviteiten

Naast het werken aan schoolwerk en de life coaching, organiseren de medewerkers van Studiezalen zo nu en dan op locatie groepsactiviteiten voor (en soms met) de jongeren zoals bijvoorbeeld gastlessen of workshops. Bij Studiezalen Homepage waren er bijvoorbeeld workshops georganiseerd over de thema's mediawijsheid en seksueel overschrijdend gedrag. Bij Homepage worden hiernaast, met het doel de leefwereld van jongeren te vergroten, soms ook uitjes georganiseerd naar bijvoorbeeld het theater of een museum. Wanneer er uitjes georganiseerd zijn, zijn deze ook toegankelijk voor leerlingen van andere Studiezalen locaties.

Contact met ouders/ verzorgers

Uit de gesprekken en observaties blijkt dat Studiezalen zich zeker niet alleen richt op jongeren. Studiezalen streeft naar een "geïntegreerde aanpak op wijkniveau" en richt zich naast jongeren ook op hun gezin. De betrokkenheid van ouders/ verzorgers is in de aanpak van Studiezalen belangrijk. Zo stelt

oprichter van Studiezalen Abdelhamid Idrissi het volgende in een documentaire over Studiezalen (ECHO & Stichting Studiezalen, 2019):

- Willen we kansen vergroten, dan moeten we eerst de armoede in eerste instantie verzachten, en dan werken naar een oplossing. En daarvoor is het belangrijk dat we niet alleen focussen op het kind, maar dus ook echt op die ouders. Help ouders sterker worden, dan krijg je sterkere kinderen.
- We hebben gezien dat ouders opgaven, en als je als ouder opgeeft, dan geef je als kind ook op.

Het contact met ouders/ verzorgers krijgt vorm op verschillende manieren en momenten. Ten eerste vindt er een intakegesprek plaats wanneer een jongere door ouders/ verzorgers aangemeld wordt. Bij dit gesprek zijn zowel de jongere zelf als de ouders/ verzorgers aanwezig. Wanneer de jongere eenmaal ingeschreven is bij Studiezalen vindt er in principe drie keer per jaar een gesprek met de ouders/ verzorgers plaats om de ontwikkelingen te bespreken. Als er zich tussentijds bepaalde situaties voordoen kan er aanvullend op deze momenten nog contact zijn tussen pedagogisch locatieleiders en/of life coaches van Studiezalen en de ouders/ verzorgers.

Parallel aan bovengenoemde contactmomenten waarbij de focus ligt op de ontwikkeling van jongeren, worden er vanuit Studiezalen ook aparte activiteiten en bijeenkomsten vóór en soms met ouders/ verzorgers georganiseerd. Zo worden er (ontbijt)bijeenkomsten georganiseerd voor moeders waarin informatie over verschillende thema's uitgewisseld wordt, en andere bijeenkomsten voor ouders/ verzorgers soms ook in samenwerking met andere organisaties over thema's zoals discriminatie of de puberteit. Studiezalen organiseert daarnaast 'kenniscaroussels', waarbij verschillende organisaties uit de buurt bij Studiezalen uitgenodigd worden zodat bewoners van de buurt (inclusief ouders/ verzorgers van deelnemers aan Studiezalen) kennis kunnen maken met hun aanbod. Ook is meer recent ouder life coaching van start gegaan bij Studiezalen. In het kader hiervan worden er bijeenkomsten voor ouders/ verzorgers en soms apart voor vaders of moeders georganiseerd, over bijvoorbeeld

een thema als het begeleiden van je kind tijdens de schoolloopbaan maar ook over onderwerpen die meer gericht zijn op de ouders/ verzorgers zelf. Denk hierbij aan thema's als sport en gezondheid of aan persoonlijke ontwikkeling en (financiële) zelfredzaamheid. Studiezalen stelt op deze manier diverse voorzieningen beschikbaar om ouders/verzorgers te ondersteunen en fungeert zo als informele schakel tussen bewoners, initiatieven en instanties in de buurt.

De totaalaanpak van Studiezalen

Naast bovengenoemde activiteiten die in de meer vaste settings van de stichting plaatsvinden, bestaat het aanbod van Studiezalen uit diverse andere activiteiten die horen bij de "totaalaanpak" van waaruit de stichting werkt. Deze andere activiteiten zijn gericht op jongeren en/of hun ouders/verzorgers en de wijk in bredere zin. Dit zijn zowel meer individuele als collectieve, georganiseerde als meer spontane en op de actualiteit inspelende activiteiten. Ook zijn sommige van deze activiteiten meer intern gericht terwijl andere activiteiten meer naar buiten toe gericht zijn. Een voorbeeld van wat er zoal gebeurt onder de noemer van de "totaalaanpak" van Studiezalen is het werk van een jongerenwerker/ life coach van Studiezalen Homepage. Vanuit Studiezalen Homepage staat deze jongerenwerker/ life coach met verschillende ouders/ verzorgers, instanties en organisaties en ook de gemeente in contact. Activiteiten van deze jongerenwerker/ life coach raken aan maatschappelijk werk en draaien met name om het leefbaarder maken van de context (gezin/ thuis/ wijk) waarin jongeren opgroeien. Zo vertelt deze medewerker ons over hoe hij een moeder uit wijk ondersteund heeft toen haar zoon opgepakt was door de politie, het gesprek dat hij met de ouders voerde en hoe hij via de wijkagent informatie kreeg over de situatie van de jongen. Op een ander moment, wanneer wij een middag rondlopen bij Studiezalen Homepage, roept hij ons bij zich als hij ons op de gang ziet lopen. Hij is die middag in gesprek met een aantal vaders. Om ons een concreet beeld te geven van de complexe situatie van veel gezinnen

in de buurt en de afstand tot gemeente- en overheidsinstanties, laat hij ons een plastic Albert Heijn tas zien vol enveloppen, papieren en een paar boodschappen. Aanhakend op wat hij ons hier eerder over vertelde in een interview zegt hij *"Hier loopt deze vader dus de hele dag mee rond!"*.

In dit hoofdstuk hebben we een aantal activiteiten van Studiezalen besproken. Gezien de totaalaanpak van de stichting en de continue doorontwikkeling en het inspelen op de actualiteit is dit overzicht lang niet volledig. Tijdens de uitvoering van het onderzoek hoorden wij steeds weer over nieuwe ontwikkelingen en activiteiten. Zo hoorden wij dat er, in het verlengde van de life coaching, in 2022 op kleine schaal geëxperimenteerd is met peer coaching tussen jongeren. Het experiment was volgens betrokken life coaches een succes en de wens bestaat binnen de stichting dit verder door te ontwikkelen en een plek te geven in het programma op de verschillende locaties. De Fris Supermarkt², opgericht januari 2023 in Amsterdam Nieuw-West, is nog een mooi voorbeeld van een op de wijk gerichte activiteit die de stichting realiseert vanuit het idee van de totaalaanpak. Het streven van deze supermarkt is om halfjaarlijks zo'n tachtig financieel kwetsbare gezinnen die bij Studiezalen reeds bekend zijn, de mogelijkheid te bieden om gratis hun dagelijkse boodschappen te doen. De Supermarkt draagt zo structureel bij aan de voorziening van eerste levensbehoeften van deze gezinnen. Door daarnaast direct vanuit de Supermarkt ondersteuning, advies en life coaching te bieden aan de mensen die er komen, vormt de Fris Supermarkt een laagdrempelige, waardige plek waarbinnen gewerkt wordt aan het versterken van de maatschappelijke positie van kwetsbare huishoudens in de buurt. Naast deze expliciete ondersteuningsfunctie functioneert de Fris Supermarkt tegelijk ook als sociale ontmoetingsplek voor buurtbewoners.

² Zie: [FRIS Supermarkt - Studiezalen](#)

3 Wat doet Studiezalen met en voor jongeren als het om agency arrangeren gaat?

Binnen de werkwijze van Studiezalen hebben wij vier componenten geïdentificeerd die agency helpen arrangeren voor, met en door jongeren: ruimte, individuele aandacht en begeleiding, het in contact brengen van jongeren met elkaar en met andere perspectieven en het bieden van 'sociaal gereedschap'.

3.1. Studiezalen biedt ruimte

Studiezalen biedt fysieke ruimte

Studiezalen is een fysieke plek waar jongeren op bepaalde momenten van de week naar toe komen om hun huiswerk te maken. Voor de meeste jongeren biedt Studiezalen de ruimte om te kunnen focussen op school. Ruimte die ze thuis niet hebben in een kleine woning met meerdere gezinsleden. De verschillende locaties hebben allemaal een of meerdere ruimtes waar de jongeren kunnen zitten om huiswerk te maken. Dit zijn rustige ruimtes met tafels en stoelen in verschillende opstellingen. Deze ruimtes doen aan een meer informele schoolsetting denken. Er hangt een informele ontspannen sfeer. Voor alle betrokkenen is het duidelijk wat er in deze ruimte gebeurt. Jongeren komen binnen op afgesproken dagen en tijden, hebben schoolspullen mee, gaan zitten en pakken boeken, schriften of een laptop of Chromebook er

bij. In de ruimte zijn life coaches aanwezig (pedagogisch locatie leiders, stagiairs, vrijwilligers). Zij lopen rond en zitten naast de jongeren. De life coaches zijn beschikbaar om mee te kijken met de jongeren, hebben gesprekken met hen en helpen waar nodig.

Studiezalen is een ruimte waar jongeren gezien worden, verwacht worden en terecht kunnen

Studiezalen is een plek waar de jongeren verwacht worden, door de life coaches zowel als door de andere jongeren. Voor sommige jongeren is Studiezalen ook een plek die een alternatief biedt voor het hangen met andere jongeren op straat. Sommige ouders/verzorgers vinden het daarom ook fijn dat hun kind naar studiezalen gaat. Het is een plek waar ouders/ verzorgers hun kinderen graag heen laten gaan. Er zijn mensen die weten waar de jongeren mee bezig zijn en wat er speelt, wat school betreft, maar ook op andere terreinen. Studiezalen is een veilige plek, waar jongeren ook terecht kunnen als ze vragen of problemen hebben, waar volwassenen zijn die ze kunnen helpen, waar ze hun hart kunnen luchten als dat nodig is. Het is ook een gezellige plek waar kinderen/ jongeren elkaar ontmoeten en waar ze (soms ook nog jonge) life coaches ontmoeten en waar ruimte is voor een praatje.

Naast ruimtes waarin de focus met name ligt op huiswerk maken beschikt Studiezalen op verschillende locaties ook over ruimtes die gebruikt worden voor individuele gesprekken en life coaching. Deze ruimtes worden meer flexibel gebruikt, wanneer life coaches merken dat het goed is wat rustiger met een jongere in gesprek te gaan over dingen die spelen, of wanneer een jongere dat zelf aangeeft.

Studiezalen biedt jongeren de ruimte om zichzelf te ontdekken en te ontwikkelen, en eigen doelen te formuleren

We horen van pedagogisch locatieleiders en life coaches en zien tijdens observaties, dat de jongeren die Studiezalen bezoeken ook ieder voor zich iets anders komen zoeken.

Observatie Studiezalen Meevaart

Er heerst een rustige sfeer als we de studiezaal in De Meevaart binnenkomen. De drie jongeren die er op dat moment zitten, werken gefocust aan hun schoolwerk en worden waar nodig geholpen door een van de life coaches die zich samen met hen verdiept in de stof. Zo buigt een van de life coaches zich samen met een leerling over een moeilijke rekenvraag, terwijl een andere life coach een jongen verderop uitgebreid een aantal juridische begrippen uitlegt. Even later, als nog twee jongeren de ruimte binnengelopen zijn, wordt het langzaam wat rumoeriger. Een van hen begint te kletsen, maakt grapjes met een van de jonge begeleidsters en stept, samen met de andere jongen die later binnenkwam, door de gang. In tegenstelling tot de rest van de groep, bij wie de focus met name op school lijkt te liggen, wekken deze jongens de indruk meer te komen voor het contact, een praatje, de gezelligheid.

Jongeren worden in eerste instantie door ouders/ verzorgers voor Studiezalen aangemeld. Vragen over of uitdagingen in de schoolse ontwikkeling is dan vaak de concrete aanleiding. Maar, als de jongere eenmaal bij Studiezalen binnen is en life coaches verder in gesprek gaan met de jongere, komen er in de loop van de tijd vaak andere (ook niet direct school gerelateerde) zaken naar boven die een rol spelen of aandacht vergen in de ontwikkeling van de jongeren. De jongerenwerker/ life coach van Studiezalen Homebase vertelt ons

dat de schoolse ontwikkeling van jongeren vaak eerder een “excuus” is om bij Studiezalen binnen te komen. Wat er gebeurt binnen en rondom Studiezalen gaat eigenlijk over heel andere zaken, aldus deze jongerenwerker/ life coach. Wanneer wij delen wat wij geobserveerd hebben tijdens de schoolwerkondersteuning stelt deze jongerenwerker dan ook:

Opgezet. Heel mooi opgezet voor je. Dat is een rollenspel. Waar zijn die meiden hier voor? Wat denk je dat ze komen doen, als we even heel zwart wit gaan kijken? Voor de gezelligheid, voor het gezien worden! En ook vooral wel het.. weet je, iemand die toch even vragen van hé dit of dat en even een plek waar zij hun ei kwijt kunnen [ ] Als ze de plek niet leuk zouden vinden zouden ze dus echt niet komen. [ ] en op die manier creëer je een veilig netwerk voor die jongen. Dat proberen wij ook te creëren. Veilige netwerken, zodat dat ze groeien met Studiezalen.

■ (R9, jongerenwerker/life coach)

Soms worden de ontwikkeldoelen door de jongeren zelf benoemd, maar sommige jongeren vinden dat nog moeilijk. Dan zijn het de life coaches die hun observaties en suggesties voorleggen aan de jongere. Vaak kost het tijd en gaat het stapje voor stapje voordat de achterliggende ontwikkeldoelen in beeld zijn, zo vertellen life coaches ons. Gedurende de periode dat de jongere bij Studiezalen is worden de doelen in het gesprek tussen life coach en jongere continu getoetst en geherformuleerd of aangescherpt. In dit proces komen er vaak uiteindelijk onderliggende ontwikkeldoelen aan het licht. Zo beschrijft een van de life coaches:

de meeste jongeren die hier komen, komen vaak wel vanuit ‘ja, ik wil beter worden in Frans’ of weet ik veel, en een school doel inderdaad. Maar daar kan heel veel achter liggen, dus ‘wat is de reden dat jij dit vak niet haalt? Komt het omdat je niet goed genoeg ervoor leert of niet weet hoe je er voor moet leren? Of heb je de middelen niet thuis om te leren?’ Er kan van alles spelen. Of ‘is er iets wat jou verhindert in.. ja, misschien dat je ziek bent of dat andere

oorzaken..?'. Daar moet je gewoon als life coach achter komen. Ze komen hier om huiswerk te maken, dat is wat de meeste mensen denken. Maar eigenlijk onder de streep is dat veel meer. Echt life coaching in de begeleiding, dus één van mijn life coach leerlingen, die wil heel graag een nieuwe computer, al heel lang. Maar ja, daar moet ie zelf voor werken, want dat kan ie niet van z'n ouders krijgen, want is veel te veel geld.

Dus daar een nieuwe bijbaan bij geholpen waar je meer verdient dan bij de Albert Heijn. Dat is ook werk wat we doen bij Studiezalen.

Studiezalen biedt jongeren dus ruimte om te reflecteren op en in gesprek te gaan over ontwikkeldoelen en behoeften. Bij de ontwikkeling van jongeren binnen Studiezalen gaat het ten eerste om het langzamerhand leren om zelf ontwikkeldoelen te formuleren en vervolgens om te leren vragen te stellen rondom en om hulp en ondersteuning te vragen bij het realiseren van deze doelen.

Studiezalen als fijne, veilige plek waar je gezien wordt en jezelf verder kan ontdekken

Voor sommige jongeren is het niet direct zo duidelijk wat ze precies komen zoeken bij Studiezalen. Voor een aantal van hen lijkt Studiezalen gewoon een fijne plek om naartoe te komen. Of, zoals een van de pedagogisch locatieleiders/ life coaches formuleert: "gewoon een plek waar een andere stem is of een andere mogelijkheid is, zonder dat het ten koste gaat van jezelf" (R8). Dezelfde professional vertelt:

bijvoorbeeld de jongen met de gele trui. Hij komt zeker niet voor school, maar dat hoeft ook niet, want hij compenseert heel erg met z'n eigen intelligentie. Dus hij haalt hele goeie cijfers, echt zeven, acht en negens en tot nu toe gaat dat goed en misschien wordt het straks moeilijker, gaat het minder goed. [ ] En dan moeten we maar gewoon even kijken hoe lang we die bij ons kunnen houden en als ze het leuk vinden, want dan, ja... als school niet nummer één in hun leven is, wat voor heel veel pubers niet zo is, en dan hopen we maar....

laten we maar gewoon een hele gezellige plek van maken, waar we andere dingen kunnen bieden.

■ (R8, pedagogisch locatieleider/ life coach)

Naast dat we van life coaches hebben gehoord en hebben geobserveerd wat Studiezalen de jongeren aan ruimte biedt, hebben we tussen de regels ook gehoord en gezien wat jongeren voor een ruimte komen zoeken. Zoals uit de woorden van de jongerenwerker/ life coach die we eerder aanhaalde al spreekt gaat het dan om aspecten als gezelligheid, aandacht, gezien worden en een veilig netwerk.

Studiezalen biedt een alternatieve ruimte tussen thuis en school

Hiernaast komt uit de gesprekken met life coaches ook naar voren dat Studiezalen voor jongeren ook een alternatieve ruimte biedt tussen thuis en school – een ruimte waar ze meer los van verwachtingen vanuit thuis en school zichzelf kunnen ontdekken. Studiezalen is een ruimte waar jongeren, meer los van verwachtingen van thuis en school kunnen reflecteren op hun eigen wensen, behoeftes en keuzes. Enerzijds biedt Studiezalen jongeren de mogelijkheid om in gesprek te gaan met andere jongeren en andere volwassenen dan hun ouders/verzorgers of andere familie of kennissen die dicht op de familie staan, waar vanwege de situatie en/of levensfase (adolescentie) waarin ze zitten het wellicht soms moeilijker is bepaalde dingen te delen. Zo omschrijft een van de pedagogisch locatieleiders de positieve sociaal-emotionele ontwikkeling die ze bij een van de jongeren heeft geobserveerd sinds deze naar Studiezalen komt als volgt:

[ ] wat wij hem hier hebben kunnen geven is iets wat hij van thuis niet heeft kunnen krijgen. Ook al heb je hele betrokken, lieve ouders, je zit toch in de puberteit en je wilt even je eigen plek misschien wel hebben, waar er naar je geluisterd wordt, zonder oordeel. Waar ook volwassenen zitten die zeker het beste met je voor hebben, maar het niet uitmaakt of je blijft zitten, die vooral bezig zijn met wat wil jij en niet: Wat moet je eigenlijk? "Want we hebben je

toch opgevoed en we willen graag dat het goedkomt!". Wij gaan er vanuit dat het goed met je komt, en "kom vooral gezellig langs. Dan helpen we je verder." Er is een soort ja... ik denk dat dat stukje wat een ouder gewoon niet kan geven, omdat het in die positie zit en sommige ouders hebben het zwaarder dan anderen en dat maakt het soms nog zwaarder voor het kind. Dat vullen wij hier op en ik denk, voor mij.. Dat is voor mij heel erg een werkbaar ding.

■ (R8, pedagogisch locatieleider/ life coach)

Anderzijds biedt Studiezalen ook een ruimte waarin in sommige gevallen een alternatief geboden wordt voor de verwachtingen en discoursen in relatie tot de ontwikkeling van jongeren die centraal kunnen staan op en rondom school in relatie tot de ontwikkeling van jongeren. Zo omschrijft een moeder die wij spraken dat, door de begeleiding bij Studiezalen, de manier waarop daarbij gecommuniceerd wordt, de tijd die genomen wordt en de herkenbaarheid en laagdrempeligheid, haar kinderen meer in zichzelf zijn gaan geloven:

Abdelhamid had gezegd "je kunt altijd bellen". Hij heeft hem [zoon] vooral zelfvertrouwen gegeven. "Geloof in jezelf!". Gesprekken die mijn zoon voert met de medewerkers van Studiezalen hebben hem erg geholpen. De manier van communiceren met de kinderen is belangrijk. Mijn dochter heeft eerder wel eens ergens bijles gedaan maar dat was heel anders. Er was geen extra tijd voor begeleiding. Ze schaamde zich om een vraag te stellen. Mijn ervaring als ouder met Studiezalen was heel anders. Het is laagdrempelig. Er wordt niet op je neergekeken. Je wordt goed geholpen, er wordt naar je gekeken en geluisterd, ook al is het de zoveelste keer dat je ze benadert met een vraag.

■ (R11, moeder van oud-deelnemers Studiezalen)

Kortom, Studiezalen biedt jongeren de mogelijkheid om binnen een gezellige, veilige en positieve setting met andere volwassenen in gesprek te gaan en met andere jongeren in contact te komen die wellicht deels tegen vergelijkbare vragen en behoeften aanlopen. Hierdoor wordt de jongeren als het ware een 'tussenruimte' geboden die jongeren de kans biedt samen met anderen, en als daar behoefte aan is met ondersteuning, te werken aan hun ontwikkeling.

3.2. Studiezalen biedt individuele aandacht en gesprek

Zoals uit de voorgaande paragrafen al blijkt, loopt de aandacht en ruimte voor gesprek die life coaches (pedagogisch locatieleiders, jongerenwerker, stagiairs, vrijwilligers) bieden aan de jongeren als een rode draad door de geplande momenten en activiteiten van Studiezalen heen. Persoonlijke en emotionele steun staat centraal in de gesprekken. Jongeren kunnen zelf richting geven aan deze gesprekken en ze kunnen er, als dat nodig is, hun hart luchten. Het doel van Studiezalen is te zorgen dat jongeren een goede nachtrust kunnen hebben (Methodiekbeschrijving Stichting Studiezalen, ZD). Gesprek tussen life coaches en jongeren vindt continu plaats, zowel tussendoor als op meer geplande momenten, en in het bijzijn van anderen (jongeren, life coaches, ouders/ verzorgers) of individueel. De gesprekken beginnen wanneer de jongeren bij de kennismaking starten met het formuleren van eigen ontwikkeldoelen.

Zowel life coaches als jongeren en ouders benoemen de gesprekken als een van de belangrijkste handvatten die de ontwikkeling van de jongeren stimuleert. Zo vertelt een van de life coaches:

Eigenlijk voer je het gesprek met het kind. Je vraagt eigenlijk letterlijk, waaraan wil je gaan werken of waar heb je moeite mee? en dat kan natuurlijk zijn in een bepaald vak, dat je daar heel slecht in bent, maar ook bijvoorbeeld dat je niet goed bent in communicatie of de omgang met kinderen, dat je een beetje verlegen bent, of wat dan ook. En dan ga je daaraan samen, ja, gedurende het jaar natuurlijk proberen aan te werken. Het is natuurlijk niet zo dat het in één maand gelijk is gelukt, maar je probeert gewoon geleidelijk, stap voor stap, met het kind te bespreken hoe het gaat.

■ (R3-R6, stagiair/ life coach)

Naast dat jongeren in de gesprekken hun ontwikkeldoelen steeds scherper krijgen, bieden de gesprekken de jongeren soms ook de mogelijkheid te ontladen of stoom af te blazen, iets wat soms moeilijker kan in andere omgevingen waar

de jongere zich bevinden. Zo vertellen twee life coaches bijvoorbeeld dat de gesprekken met life coaches van Studiezalen voor een van de jongeren zorgt voor een nodige 'uitlaatklep':

R: Dat ze bijvoorbeeld de gesprekken hier heel erg nodig heeft, want anders gaat ze weer een hele grote mond hebben. Op school bijvoorbeeld, ja, dus ze heeft nog een uitlaatklep nodig.

R: Ze zit erg in een soort splitsing, tussen twee kanten van zichzelf, want ze ziet heel erg haar eigen potentie, denk ik, aan de ene kant, maar aan de andere kant heeft ze ook nog de eigen onzekerheden waardoor ze, zeg maar makkelijk te verleiden is tot zich misdragen op school of met oudere jongens omgaan en gewoon beetje foute dingen doen. En zij is nog niet helemaal.. Ja, ze wil aan de ene kant..., maar ze zit ook nog een beetje vast, aan de andere kant, door haar eigen valkuilen.

■ (groepsinterview R3-R6, stagiairs/ life coaches)

Een moeder van twee jongeren die deel genomen hebben aan Studiezalen en die zelf ook participeert in activiteiten van Studiezalen voor ouders/ verzorgers (nu zelf ook als initiatiefnemer en organisator) benadrukt dat de gesprekken die gevoerd worden bij Studiezalen tussen jongeren en life coaches maken dat jongeren meer gaan geloven in zichzelf. Zij brengt in dat jongeren (en ook ouders/ verzorgers) hierdoor leren meer voor zichzelf op te komen:

Door met medewerkers goed te praten durf je meer te zeggen op school. Bijvoorbeeld ik zit in de MR en de OR bij mijn zoon. Je leert dat het niet erg is om je eigen mening te hebben over iets of iemand op zijn plek te zetten. Mijn kinderen ook, mijn zoon is er heel erg in gegroeid. Dat heeft echt te maken met studiezalen. Zijn mentor zag het ook. Op een goede manier voor jezelf opkomen. Niet ruzie maken maar voor jezelf opkomen. Ik ben daar zelf ook in veranderd. Ik had wel mijn kinderen altijd opgevoed van een ouder/ volwassene/ buurman/docent heeft altijd gelijk, daar luister je naar. Maar toen kwam ik er met mijn oudste kind achter dat het niet zo was. De jongste is nu

11. Die is echt anders opgevoed. Die kan echt een mening zeggen. Dat ik denk, is dat mijn kind? Maar tegelijkertijd ben je er wel trots op. Ze kan echt voor zichzelf opkomen. [ ] Via de life coaching krijgen ze dat wel mee.

■ (R11, moeder van oud-deelnemers Studiezalen)

Ook life coaches vertellen dat het leren stellen van vragen en praten over gevoelens iets is wat jongeren leren door de ruimte voor gesprek die Studiezalen hen biedt. Een van de pedagogisch locatieleiders geeft aan dat zij denkt dat dit er uiteindelijk voor zorgt dat de jongeren emotieregulatie ontwikkelen.

vooral praten over gevoelens vinden ze gewoon heel lastig. Emotieregulatie vinden ze ook heel lastig, maar door gewoon die tools aan ze te geven, merk ik dat ze gewoon ook zichzelf kunnen redden. ( ) je mag ook gewoon jezelf zijn en je emoties tonen. Ja, ik merk dat dat wel echt een ding is, emotieregulatie, ze hebben gewoon geen idee wat ze met al die emoties moeten. Enerzijds trekken ze zich heel erg terug, aan de andere kant zijn ze juist heel explosief en dan willen ze met iedereen vechten als het even niet goed gaat.

■ (R2, pedagogisch locatieleider/ life coach)

3.3. Studiezalen brengt jongeren in contact met elkaar en met andere perspectieven

Door middel van de activiteiten, uitstapjes en workshops biedt Studiezalen jongeren de kans nieuwe ervaringen op te doen. Deze nieuwe ervaringen kunnen de blik van jongeren op de wereld en zichzelf en hun eigen (ontwikkel) mogelijkheden verbreden. Het doel van deze activiteiten, uitstapjes en workshops is dan ook het aanreiken van andere perspectieven en het stimuleren van de brede ontwikkeling van de jongeren.

Hiernaast geven life coaches aan dat jongeren tijdens de huiswerkklas en gezamenlijke activiteiten ook veel van elkaar leren. Ook onderling horen de

jongeren andere perspectieven en leren ze dat er andere manieren zijn om met situaties om te gaan:

Ze zitten allemaal dus in één lokaal. ( ) en dan vertelt iemand iets van: 'ja, ik had ruzie en die jongen schold me uit' 'heb je niks gezegd? ik zou dat niet pikken!'. Dan zie je die gene van 'misschien moest ik wel wat zeggen'. We zijn ook altijd constant in gesprek met elkaar.

■ (R2, pedagogisch locatieleider/ life coach)

Door de gesprekken met andere volwassenen en jongeren buiten de gezinssituatie, en de activiteiten en uitstapjes die soms georganiseerd worden verbreden de jongeren via Studiezalen zo ook de blik op de wereld en op zichzelf. Het idee van Studiezalen is dat jongeren hierdoor hun leefwereld vergroten en nieuwe interesses en talenten kunnen ontdekken:

Dat is ook wel een beetje die leefwereld vergroten wat we hier ook wel erg proberen. Bijvoorbeeld, sport al. Enige sport wat ze hier kennen is kickboksen en voetballen, dat ik denk, kijk verder wat je misschien ook heel erg leuk vindt. Dus daar zijn we ook best wel mee bezig. Tenminste ik probeer dat wel gewoon om daar ook een aandeel in te hebben. De talentontwikkeling, maar soms spelen er zoveel andere dingen dat dat gewoon een beetje links blijft liggen, wat gewoon zonde is, want dat is ook natuurlijk heel belangrijk, vooral voor deze doelgroep.

■ (R2, pedagogisch locatieleider/ life coach)

Life coaches geven aan dat het vergroten van de leefwereld van jongeren en "het aanwakkeren van interesse ook buiten je comfort zone om" (R2, pedagogisch locatieleider/ life coach) wel iets is waar ze nog meer op in zouden willen zetten. Soms is het nog zoeken hoe dat aangepakt kan worden. Jongeren staan niet altijd open voor het opdoen van nieuwe ervaringen, zo vertellen een aantal life coaches ons.

ik ben zeg maar nu tot het punt gekomen van: oké, ze staan niet echt perse open voor dingen. Maar ja, wat moet ik nu bieden willen ze dat wel gaan doen? Dat vind ik gewoon heel lastig, want wat ik zeg, je kan ze niet forceren om iets te gaan doen en je probeert het echt op een hele leuke manier te bieden. Maar als nog slaat het gewoon niet aan eigenlijk en ik vind dat echt - het is echt iets een beetje waarmee ik nu aan het struggelen ben. Ik zei volgend jaar wil ik dat echt veel meer bieden hier, maar ik zit nu echt van ja, hoe ga ik dat doen, hoe ga ik ze enthousiasmeren om naar het theater te gaan? Dat is gewoon echt heel lastig.

■ (R2, pedagogisch locatieleider/ life coach)

3.4. Studiezalen biedt 'sociaal gereedschap'

Uit de verhalen van de life coaches maken wij op dat Studiezalen ook bijdraagt aan socialisering en het vinden van een weg voor jongeren voor het bewandelen van hun pad in de samenleving. In hun begeleiding helpen de life coaches de jongeren zich te leren verhouden tot bepaalde sociale normen, verwachtingen en soms beperkingen en belemmeringen in de samenleving. Af en toe wordt er daarbij expliciet verwezen naar dat jongeren zich moeten leren aanpassen aan bepaalde sociale normen. Enkele life coaches geven bijvoorbeeld aan dat ze jongeren stimuleren in "ABN Nederlands" te spreken en niet in "straattaal". Hiernaast vertellen life coaches dat zij jongeren coachen door hen te corrigeren in bepaald gedrag, en dan soms een opvoedende rol aannemen. Zij laten jongeren andere voorbeelden en manieren van omgaan zien en proberen dat voor hen voor te leven. In een groepsgesprek vertelt een viertal life coaches ons bijvoorbeeld:

R: Ook de manier waarop ze worden aangesproken op dingen die ze niet goed doen, dat is niet eens een gesprek. Maar dan hoor je bijvoorbeeld, die [een van de jongeren die eerder in het interview ter sprake kwam], die kan dan best wel erg zeggen van: "geef die fles water!". En dan zeggen wij wel van..

R: "Probeer maar opnieuw".

R: Ja. En dan: "sorry!" Haar bewustmaken van haar eigen gedrag, denk ik, dat is bij haar heel erg nodig. Zij krijgt er misschien minder van thuis mee of zo. Ik weet niet wat dat is, maar haar normen en waarden..

R: Ja, dat zie je bij heel veel kinderen, dat ze heel erg behoefte hebben aan grenzen en structuur en ook dat ze normen en waarden leren van ons

■ (groepsinterview R3-R6, stagiairs/ life coaches)

Life coaches zien dan ook een opvoedende rol voor Studiezalen. Zo vertelt een pedagogisch locatieleider:

En ik denk dat wij hier ook echt mede-opvoeders zijn. Dus als we zien, als we dingen zien die onsniet zinnen, of als we bepaalde gedragingen zien, waarvan we denken dat is toxisch, of dit is iets wat je op een gegeven moment, nergens gaat heenbrengen, dan moeten we daar echt heel strak en kort in zijn en zeggen van: dit is niet goed, dat moet je niet doen.

■ (R7, pedagogisch locatieleider/ life coach)

Een andere pedagogisch locatieleider sluit daar op aan als deze zegt:

[ ] soms vertellen ze [jongeren bij Studiezalen] me dingen dat ik denk: Hoe snap jij dit niet? En hoe heb je dit gewoon niet meegekregen? Bijvoorbeeld nou heel iets simpels, respect naar anderen, respect voor ouderen. Een verhaal als "Ja, ik was naar de Albert Heijn en er stond een oma voor mij en ik heb haar rollator getrapt." Hoe kan dat? ( ) dus ik denk gewoon hele kleine dingetjes. Gewoon etiketten ook gewoon, dat we ze dat gewoon meegeven.

■ (R2, pedagogisch locatieleider/ life coach)

Naast dat jongeren op sommige vlakken gestimuleerd worden zich aan te passen aan bepaalde sociale normen en dat life coaches soms een opvoedende rol lijken aan te nemen, wordt jongeren ook meegegeven hoe ze zich kunnen verhouden tot hoe er vanuit de samenleving soms op hen gereageerd wordt. Zo horen we een moeder vertellen hoe haar zoon door de begeleiding bij

Studiezalen gestimuleerd is 'het beste uit zichzelf te halen' en 'het tegendeel te bewijzen' als hij obstakels of beperkingen ervaart. Zo beschrijft zij:

Abdelhamid zelf is met mijn zoon in gesprek gegaan om hem te motiveren. "Jij moet meer geven dan een andere leerling, je bewijzen. Je staat 1-0 achter ( ) Soms heb je meer dan je best gedaan en de docent ziet het niet. Juist daarvan moet je leren en nog meer geven dan wat je doet." Dat heeft mijn zoon gedaan. Het gesprek heeft hem heel goed gedaan. Hij is van mavo 2 naar 3 havo gegaan.

■ (R11, moeder van oud-deelnemers Studiezalen)

Hoewel 'het beste uit jezelf halen' en 'het tegendeel bewijzen' meer voorbeelden lijken van hoe jongeren gestimuleerd worden vooral binnen al bestaande structuren, de huidige sociaal-politieke context en status quo te bewegen, hoorden we life coaches en ouders/ verzorgers (zoals bijvoorbeeld dezelfde moeder R11 die we in paragraaf 3.2 ook al citeerden), ook vertellen dat Studiezalen jongeren versterkt in wie ze zijn en ook stimuleert voor zichzelf op te komen. Echter, de begeleiding in het functioneren binnen al bestaande structuren, de huidige sociaal-politieke context en status quo enerzijds en daarover in gesprek gaan en deze structuren, de huidige sociaal-politieke context en status quo bevragen of bekritisieren anderzijds lijkt voor een aantal life coaches bij Studiezalen soms ook nog een zoektocht. Daar komen we later, in paragraaf 4.3, op terug.

4 Studiezalen en het arrangeren van verschillende typen agency met, voor en rondom jongeren

In het vorige hoofdstuk is een schets gegeven van vier componenten binnen de werkwijze van Studiezalen waar binnen en aan de hand waarvan agency gearrangeerd wordt voor, met en door jongeren. In dit hoofdstuk gaan we dieper in op de verschillende typen agency die we bij Studiezalen tegenkwamen. Daarbij maken we op basis van het werk van Lister (2004, 2015) onderscheid tussen vier dimensies, namelijk 1) alledaags strategisch en, 2) persoonlijk collectief/ politiek en vier verschillende typen agency, namelijk a) persoonlijk alledaags ('*getting by*'), 2) persoonlijk strategisch ('*getting out*'), 3) collectief/ politiek alledaags ('*getting (back) at*') en, 4) collectief/ politiek strategisch ('*getting organized*') (Lister 2004, 2015).

4.1. Bevorderen van persoonlijke strategische agency van jongeren als primaire focus

Als we kijken naar de aanpak van Studiezalen dan komt naar voren dat, als het om het "arrangeren van agency" gaat, de stichting in het directe werken met jongeren vooral lijkt in te zetten op meer persoonlijke strategische dimensies

van agency. Het type agency dat Lister (2004, 2015) duidt als '*getting out*' is het type dat we het meest herkennen in wat we geobserveerd en gehoord hebben. Het verbeteren van de eigen omstandigheden en mogelijkheden en het zoeken naar oplossingen voor en manieren van omgaan met uitdagingen die jongeren in het eigen leven tegenkomen lijkt in de interactie tussen de jongeren en de life coaches centraal te staan. Naast het inspelen op meer alledaagse vragen en uitdagingen rondom schoolwerk, ligt de focus in de begeleiding vooral op het strategische in de zin van het verbeteren van de eigen omstandigheden, ook op meer lange termijn. De focus op de persoonlijke strategische dimensies van agency herkennen wij in de sterke focus van Studiezalen op de sociaal emotionele ontwikkeling van jongeren: het stimuleren van een positieve blik op de toekomst; het vergroten van het geloof in eigen kunnen en zelfredzaamheid en het leren stellen van individuele doelen. Bij dat arrangeren van agency lijkt Studiezalen jongeren te stimuleren zich te verhouden tot de meer 'algemeen geldende normen en regels' in de samenleving. Uit wat we horen van pedagogisch beleidscoördinator, pedagogisch locatieleiders en life coaches lijkt de meer expliciete focus van Studiezalen in de directe begeleiding van de jongeren vaak te liggen op het meekomen en de persoonlijke ontwikkeling in het (school- en sociale) systeem. Zo horen we terug en observeren we dat Studiezalen in de begeleiding van de jongeren vooral expliciete aandacht besteedt aan aspecten die de jongeren op persoonlijk niveau belemmeren in het 'mee komen' (zoals bijvoorbeeld laag zelfvertrouwen).

Wanneer life coaches vertellen over de aandacht en coaching die ze jongeren bieden horen we dat inhoudelijk in de gesprekken veel aandacht uitgaat naar de sociaal-emotionele ontwikkeling. Aansluitend bij het samen formuleren van- en toewerken naar het realiseren van persoonlijke ontwikkeldoelen horen we veel life coaches de doelen die zij, expliciet of meer impliciet, voor ogen hebben in hun begeleiding vaak samenvatten in termen als 'jongeren in hun kracht zetten', 'laten geloven in zichzelf', 'stimuleren van zelfwaardering,

zelfvertrouwen en zelfredzaamheid'. Ook 'zelfbeeld ontwikkelen', 'zijn wie je bent', 'jezelf kunnen zijn' en werken aan 'emotieregulatie en weerbaarheid' horen we vaak terug. Life coaches vertellen ons dat zij in de life coaching jongeren stimuleren hun executieve functies te ontwikkelen, vragen te stellen, helpen doelen te formuleren die Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdgeboden (SMART) zijn, leren plannen, hulp inschakelen, en zoeken naar manieren om motivatie en concentratie te behouden.

In lijn met bovenstaande, wanneer we hen expliciet vragen naar wat deelname aan Studiezalen volgens hen vooral voor jongeren oplevert, refereren life coaches met name naar aspecten van de sociaal-emotionele ontwikkeling van jongeren. De life coaching in combinatie met de workshops en trainingen die georganiseerd worden en de interacties tussen jongeren onderling binnen Studiezalen resulteert volgens life coaches in eerste instantie vooral in meer zelfvertrouwen bij de jongeren. Als we een van de pedagogisch locatieleiders/ life coaches vragen wat jongeren volgens haar uit de Studiezalen halen vertelt deze bijvoorbeeld: Ik denk dat het voornamelijk in zelfvertrouwen zit. Ze komen heel onzeker binnen met heel veel vragen en soms hebben ze ook gewoon die bevestiging nodig van: "weet je, het gaat gewoon goed."

■ (R2, pedagogisch locatieleider/ life coach)

De focus op de meer persoonlijk strategische dimensies van agency komt ook sterk naar voren in wat een andere life coach ons vertelt als we vragen wat het belangrijkste is wat Studiezalen teweeg willen brengen in de begeleiding van de jongeren:

Dat ieder kind er ertoe doet. Dat ieder kind...is slim, knap, sterk en wijs genoeg en dat je daarmee dus kan bereiken wat jij wil. Dat ieder kind talent heeft, kwaliteiten, eigenschappen die dat kind uniek maakt en dat je daarmee aan de slag kan. Dus het geloof in eigen kunnen en kennen en het zelfvertrouwen vergroten en de kansen vergroten en de leefwereld vergroten. Dat je ook de buurt, dat je buiten de buurt gaat, dat je kennismakt met sporten en met

beroepen die er nog helemaal niet van had gehoord. Dat we daarmee de horizon kunnen verbreden. En ook het netwerk kunnen vergroten, dat we misschien zo'n kind meenemen naar Shell of Deloitte, dat ze daar misschien stages of bijbaantjes kunnen krijgen in plaats van, met alle respect, bij een supermarkten hier in de buurt. Hoe mooi zou het zijn als je zo een Shell of zo'n Deloitte op je CV hebt staan, dat maakt toch een mooiere indruk op een sollicitatiegesprek.

■ (R10, assistent pedagogisch locatieleider/ life coach)

Zelfredzaamheid en daarbij bijvoorbeeld het belang van eigen grenzen aangeven wordt eveneens genoemd als een competentie die jongeren door deelname aan Studiezalen ontwikkelen. Daarbij geeft een van de pedagogisch locatieleiders aan dat zelfredzaamheid en grenzen aangeven iets is wat veel jongeren niet van huis uit meekrijgen.

[we stimuleren een] beetje zelfredzaam worden ook wel. ( ) Van huis uit krijgen ze gewoon bijna niks mee, waar ik best wel van schrok. Hoe laat je iemand zo tegen jou praten bijvoorbeeld? Hoe heeft niemand jou gezegd van dat dit [als iemand anders op een niet respectvolle manier tegen je praat] niet oké is en dat jij dan ook gewoon mag laten weten dat dat gewoon niet oké is?

■ (R2, pedagogisch locatieleider/ life coach)

Hoewel de persoonlijk strategische dimensies van agency het sterkst naar voren komen in de interviews met life coaches en observaties van activiteiten met jongeren, hoorden we gedurende de periode waarin we activiteiten bijwoonden en interviews afnamen met verschillende betrokkenen, ook steeds meer over activiteiten en uitkomsten van Studiezalen die raken aan meer persoonlijk alledaagse- en collectieve/ politieke alledaagse en strategische dimensies van agency. Zoals we in de volgende paragraaf zullen bespreken, herkenden we deze andere dimensies van agency vooral in de activiteiten met en voor andere actoren rondom de jongeren.

4.2. Arrangeren van alledaagse persoonlijke agency rondom jongeren heen

Zoals naar voren kwam in hoofdstuk 2 (Wat is Studiezalen?) reikt Studiezalen verder dan de settings waarin de jongeren huiswerk maken en de jongeren en life coaches elkaar ontmoeten. Ook rondom activiteiten die zich richten op jongeren gebeurt van alles wat meer indirect raakt aan de groei en ontwikkelingsmogelijkheden van jongeren. Uit wat life coaches, pedagogisch locatieleiders pedagogisch beleidscoördinator, oud deelnemers en ouders vertellen komt naar voren dat verschillende andere activiteiten van Studiezalen meer indirect maar wel ook in relatie staan tot wat er bij Studiezalen met jongeren gebeurt. Soms zonder dat jongeren dat zelf doorhebben, ondersteunt en begeleidt Studiezalen jongeren en hun gezin ook meer op de achtergrond. Hiermee draagt Studiezalen bij aan het creëren van de voorwaarden voor het kunnen ontwikkelen van meer persoonlijke strategische agency van jongeren. Zo hoorden wij over en observeerden wij acties die raken aan het voorzien in dagelijks nodige middelen en materiele zaken en stress- en schaamte management – aspecten die Lister in haar overzicht van typen van agency noemt onder agency als 'getting by'.

Ook in lijn met de persoonlijke strategische dimensies van agency vertelden oud deelnemers en begeleiders van Studiezalen ons over gezinnen voor wie ten tijden van de Corona lockdown middelen als laptops en internetverbindingen zijn geregeld. Voor anderen werd een fiets geregeld om naar school of studie te gaan en weer anderen kwamen via Studiezalen bij de voedselbank terecht. De ondersteuning die Studiezalen biedt aan jongeren en hun ouders/ verzorgers op meer persoonlijk/ alledaagse 'getting by' aspecten van agency wordt ook geïllustreerd in het volgende citaat. Hierin vertelt een moeder hoe Studiezalen sommige ouders/ verzorgers ondersteunt in de communicatie met school en het door het schoolsysteem gaan van hun kinderen:

Ik heb gemerkt dat de life coaches ook meegaan met andere ouders naar rapport gesprekken als het nodig is. [ ] Een voorbeeld: Er was een superlieve jongen uit deze buurt, eigenlijk super lief, maar ging niet helemaal goed, hij was 2 keer blijven zitten. Die is onterecht beschuldigd van diefstal uit het handenarbeidlokaal. Hij zei, nee, het waren spullen van zijn werk. Hij is te boos geworden en heeft grote problemen gekregen, moest van school. In zijn examenjaar. De moeder heeft mij benaderd. Studiezalen zijn hem gaan begeleiden. En mee geweest - ik was er ook bij – naar het gesprek met directie, daarbij bemiddeld. Hij mocht blijven; daarna heeft studiezalen begeleiding overgenomen. Die interventie heeft alles uitgemaakt. Anders was hij de verkeerde kant op gegaan. Dan was het mbo1 geworden, verkeerde pad, door boosheid/frustratie. [Interviewer: Dus in dit geval heeft Studiezalen echt het verschil gemaakt, het dubbeltje de goede kant op laten gaan?]

■ **Juist. (R11, moeder van oud-deelnemers Studiezalen)**

Ook worden er door Studiezalen activiteiten georganiseerd en acties gestart die direct gericht zijn op ouders/ verzorgers. Deze activiteiten richten zich op de verbetering van de situatie van de ouders/ verzorgers zelf en hun gezin en hun eigen ontwikkeling. Het eerder gegeven voorbeeld van het werk van de jongerenwerken/ life coach en ondersteuning die hij ouders/ verzorgers biedt bij bijvoorbeeld administratieve en financiële zaken en communicatie met, coaching bij of bemiddeling richting gemeentelijke of welzijnsinstanties is hier een illustratie van. Naast dat deze activiteiten ouders/ verzorgers en hun gezinnen helpen en ouders/ verzorgers in hun kracht zetten, gaat het hier over het op orde krijgen van een aantal voorwaarden in de opgroeï-context van jongeren die de verdere ontwikkeling van jongeren beter mogelijk maken, vergemakkelijken of ondersteunen.

Onze bevindingen rondom de persoonlijke alledaagse aspecten van agency uit de interviews en observaties komen overeen met wat we lezen in methodiekbeschrijving van Studiezalen. Daarin wordt expliciet gesteld dat, voordat jongeren kunnen groeien en bloeien, de "randvoorwaarden" en "basisbehoeften"

in hun leven op orde moeten zijn (Methodiekbeschrijving Stichting Studiezalen, ZD). Abdelhamid Idrissi licht in de documentaire over Studiezalen (ECHO & Stichting Studiezalen, 2019) toe dat op basis van dit idee het de opzet binnen Studiezalen is om rondom en met de jongeren te werken in vier opeenvolgende fases: 1) armoede verzachten, 2) zelfvertrouwen vergroten, 3) de wereld ontdekken, en 4) individuele doelen stellen. Over het teweegbrengen van verandering en groei bij jongeren zegt de oprichter van Studiezalen het volgende:

We zijn ons er zelf van bewust dat het in fases moet. We hebben nu gezegd, 'we gaan werken aan jouw Homepage, je huidige Homepage'. 'Wij zijn jouw veilige Homepage'. Maar we gaan ook naar jouw toekomstige Homepage versterken en daarvoor zijn vier fases nodig. Namelijk, we gaan eerst je armoede verzachten, vervolgens je zelfvertrouwen vergroten, want dan zeg je 'ik kan het!'.

Vervolgens de wereld ontdekken, want eerst moet je weten 'welke smaken heeft de wereld nou te bieden?'. Als je die niet kent, kan je er ook niet over nadenken, kan je er ook niet naar toewerken. Dus, wat zijn de opleidingen? Welke type sporten zijn er? De cultuurwereld, hoe ziet dat eruit? Ook dat moet een Homepage worden en zijn. Het bedrijfsleven, die nieuwe netwerken, die nieuwe werelden ontdekken. Maar ook, dat omarmen, wederzijds omarmen. En pas dan kan iemand zeggen 'ik wil daar stage lopen, ik wil daar werken, daar zie ik mijn toekomst'. [ ] Dus een soort Homepage waaier of Homepage aanbod gaan we aan alle kinderen aanbieden om ervoor te zorgen dat we ze van een achterstand naar een soort voorsprong gaan helpen.

Hier lijkt het werk van Studiezalen dus te raken aan het zorgen voor het creëren van of aanwezig zijn van de voorwaarden voor het ontwikkelen van agency en het stimuleren van agency op het persoonlijke alledaagse vlak van volwassenen zoals ouders/ verzorgers om de jongeren heen. Dit zijn de volwassenen die vervolgens achter en naast de jongeren staan om hen een context te bieden die hun (persoonlijke strategische) groei stimuleert en ondersteunt. Met als doel de "jongere te ontzorgen" (R1, pedagogisch beleidscoördinator Studiezalen) zet Studiezalen in op het creëren en mogelijk maken van condities van waaruit de

jongeren kunnen groeien. Dit ontzorgen doet Studiezalen samen met andere volwassenen, ten eerste de ouders/ verzorgers, maar ook met andere actoren vanuit bijvoorbeeld buurtteams uit de wijk.

Dát Studiezalen op deze manier werkt aan het creëren en op orde brengen van de voorwaarden voor de ontwikkeling van jongeren lijken jongeren soms pas later in te zien. Zoals een van de oud deelnemers vertelt is de rol die Studiezalen hier vervult voor veel van de jongeren die deelnemen aan Studiezalen onzichtbaar. Deze rol krijgt, zoals past volgens deze oud deelnemer, vooral vorm in het contact tussen volwassenen onderling; life coaches van Studiezalen en ouders/ verzorgers. Hierbij benadrukken oud deelnemers dat zij denken dat dat ook goed is:

"( ) bepaalde dingen hoeven kinderen niet te weten, zoals zeggen tegen ouders 'als je geen geld hebt, kun je bij ons terecht', hoef je niet zo zeer met kinderen te delen."

■ (R12, oud deelnemer, nu life coach bij Studiezalen)

Dezelfde oud deelnemers geven aan dat ze het feit dat Studiezalen contact had met hun ouders toen ze zelf als jongere deelnamen aan Studiezalen soms best lastig vonden. Het gaf hen vroeger wel eens het gevoel dat hun ouders "te dichtbij" kwamen, wat soms onzekerheid bracht "omdat straks je ouders ineens iets weten waarvan je niet wilt dat ze het weten"

■ (R12, oud deelnemer, nu life coach bij Studiezalen)

Ook van de jongeren die nu deelnemen aan Studiezalen horen we dat ze soms vinden dat Studiezalen te dichtbij hun persoonlijke leven komt. Sommige jongeren lijken het lastig te vinden als life coaches bij hen doorvragen op dingen uit hun persoonlijke en familielevens, zo hoorden we van de jongeren-onderzoekers die participeren in het onderzoek bij Studiezalen. Daarentegen wordt deze rol van Studiezalen en het contact dat er was tussen life coaches en ouders/ verzorgers terugblikkend door oud-deelnemers wel als erg waardevol beschouwd. Zij vertellen hoe, achteraf gezien, Studiezalen van betekenis

is geweest voor hun thuissituatie, bijvoorbeeld doordat life coaches in gesprek gingen met hun ouders, of doordat bepaalde basis materiële zaken zoals een laptop of een fiets via Studiezalen beschikbaar kwamen voor henzelf en het gezin.

Kortom, naast het meer expliciete directe werken met de jongeren aan persoonlijke strategische agency, lijkt Studiezalen meer indirect in het contact met en de begeleiding van ouders/ verzorgers ook meer alledaagse persoonlijke agency te arrangeren door in te zetten op versterking van de condities waarin de jongeren opgroeien.

4.3. Collectieve/ politieke agency als uitkomst op langere termijn

Uit wat in paragraaf 4.1 besproken is komt naar voren dat, als het om het "arrangeren van agency" gaat, Studiezalen in het directe werk met jongeren vooral actief lijkt in te zetten op de ontwikkeling van persoonlijke strategische dimensies van agency ('getting out'). In paragraaf 4.2 bespreken we dat Studiezalen tegelijk, meer indirect via de activiteiten met andere betrokkenen zoals ouders/ verzorgers rondom jongeren heen, ook ruimte biedt voor en ondersteunt bij meer persoonlijk alledaagse aspecten van agency ('getting by'). De meer collectieve/ politieke dimensies van agency kwamen minder sterk naar voren in de interviews en observaties. Ondanks dat we horen dat jongeren binnen Studiezalen ruimte hebben om keuzes te maken, mee te beslissen en initiatief te nemen voor activiteiten, lijkt Studiezalen in het directe werken met de jongeren minder expliciet op de ontwikkeling van deze meer collectieve/ politieke (strategische dan wel alledaagse) dimensies van agency in te zetten. Tegelijk geeft Studiezalen als organisatie parallel aan het directe werken met de jongeren zelf wel vorm aan allerlei activiteiten die raken aan meer collectieve/ politieke dimensies van agency.

Collectief gerichte acties parallel aan het directe werken met jongeren

Concrete voorbeelden van collectief gerichte acties van Studiezalen die parallel aan het directe werken met de jongeren plaatsvinden zijn de voedselbank initiatieven en de eerder genoemde Fris Supermarkt. Door het nemen en organiseren van dit soort initiatieven, die begrepen zouden kunnen worden als meer collectief/ politiek strategisch ('getting organized'), vervult Studiezalen indirect een voorbeeldfunctie voor betrokken bij studiezalen, inclusief de jongeren. Ook maken dit soort initiatieven dat Studiezalen een organisatie is waarin jongeren nu of later actief kunnen worden en ook met meer collectief/ politiek strategisch gerichte agency bezig kunnen zijn.

Collectief gerichte acties binnen Studiezalen als ontwikkelwens

Ondanks dat we minder hebben gezien dat er binnen Studiezalen met jongeren heel direct en expliciet gewerkt wordt aan de ontwikkeling van collectieve/ politieke (strategische dan wel alledaagse) dimensies van agency, horen we dat er wel wil is in de activiteiten voor de jongeren de koppeling naar het collectieve meer te maken. Zo hoorden we over de wens de experimenten met de peer coaching en de Jongeren Denktank verder door te ontwikkelen om te kijken of jongeren op die manier een actievare rol in de (ontwikkeling van de) organisatie van Studiezalen kunnen spelen. Het lijkt hier echter vooral te gaan om activiteiten die intern, op het 'collectieve' binnen Studiezalen zelf gericht zijn, en minder om activiteiten die meer maatschappelijke/politiek gericht zijn en een meer directe link hebben naar het verbeteren van posities en kansen (van de jongeren) in de samenleving.

Kansen voor collectieve/ politieke actie buiten Studiezalen

De koppeling van het werk wat Studiezalen doet met jongeren aan collectieve/ politieke actie buiten Studiezalen zijn we minder tegengekomen in de observaties en interviews. Tegelijk vertelden enkele life coaches ons wel over dingen die spelen die mogelijke aanknopingspunten zouden kunnen zijn om jongeren ook meer naar buiten gerichte collectieve/ politieke agency te laten ontwikkelen. Concreet kwam dit naar voren in interviews waarin pedagogisch

locatie leiders/ life coaches aangaven dat racisme een thema is dat een deel van de (vooral wat oudere) jongeren bezighoudt. Jongeren kaarten het maatschappelijk collectieve/ politieke probleem racisme aan en vertellen aan life coaches hoe ze daar zelf mee in aanraking komen in hun eigen leven, bijvoorbeeld op school. Uit hoe de life coaches hierover spraken was op te maken dat zij nog zoekende waren naar hoe jongeren hierin te begeleiden. Zo vertelde een pedagogisch locatieleider/ life coach (R7) ons dat hij jongeren enerzijds uit een "slachtoffer rol" wil halen en jongeren vooral wil stimuleren om naar hun eigen rol in situaties te kijken. Tegelijk gaf deze pedagogisch locatieleider aan dat hij wel degelijk weet dat racisme een rol kan spelen in instituties waarin ook deze jongeren zich bewegen. Echter, zoals blijkt uit het volgende citaat, kiest deze pedagogisch locatieleider er in het gesprek met de jongere toch voor aan te sturen op versterking van sociaal-emotionele aspecten in de ontwikkeling van de jongere. De pedagogisch locatieleider vertelt dat hij de jongeren aan de hand van gesprek vooral stimuleert te reflecteren op hun eigen gedrag en hoe ze met bepaald gedrag meer of minder ver zullen komen in bepaalde contexten.

Alle kinderen die hier zitten, zijn gewoon Amsterdammers, die zijn hier geboren. Ze kennen de wijk, ze kennen de buurt, ze kennen de regels heel erg goed. Niet alles wat ze doen komt door dat ze een bepaalde achtergrond hebben en dat moeten ze wel weten en leren, want dat gaat op een gegeven moment, denk ik, toxisch zijn later en onverantwoordelijk. Want als je bepaalde dingen doet, laten we zeggen: je maakt je huiswerk niet en je haalt een onvoldoende voor je toets en je zegt op een gegeven moment: De leraar mag me niet, omdat ik Marokkaans ben. Nee, dat is niet hoe het zit. Je heb je huiswerk niet gemaakt, je hebt je niet voorbereid. Daardoor heb je die toets niet gehaald. Dat is niet omdat de leraar je niet mag. Dat vind ik wel belangrijk om aan te geven bij de kinderen. Dat je zelf naar beneden halen, vanwege je etnische achtergrond, dat vind ik het gevaarlijke. Dat kan soms een oorzaak zijn als je ergens niet aangenomen wordt of wat dan ook, daar moeten we ook gewoon heel duidelijk in zijn, omdat racisme is er gewoon en dat is verschrikkelijk dat dat er is en dat gebeurt vaak genoeg. En er zijn ook zeker

instanties.. ook ikzelf als leerling, dat de leraar een opmerking had gemaakt die dag.. Van, "dit is niet oké, je bent de leraar, dit zeg je niet in de klas." Maar ik vind er moet wel een scheiding in zitten. Ligt het echt aan jezelf? Of ligt dat echt aan je achtergrond? Of ligt het aan hoeveel inzet je hebt getoond? Of ligt het er aan dat je lui bent geweest? Dat ze daar wel een beetje bewust van worden. Dat vind ik wel belangrijk.

■ (R7, pedagogisch locatieleider/ life coach)

In dit fragment komt naar voren hoe deze pedagogisch locatieleider in het gesprek met jongeren, in lijn met de meer persoonlijke strategische aspecten van agency, vooral aanzet tot nadenken over hoe zij zelf in de situatie stonden waar zij racisme ervaren hebben. Hoewel dat wellicht op andere momenten wel gebeurt, lijkt het (ook) bespreken of onderzoeken van racisme als een structurele beperking, uitsluitings- en machtsmechanisme, iets wat een begin zou kunnen zijn voor de ontwikkeling van meer collectieve/ politieke aspecten van agency, in dit voorbeeld in de begeleiding nog geen plek te krijgen.

Collectieve/ politieke actie als meer indirecte uitkomst van Studiezalen op de lange termijn

Hoewel de collectieve/ politieke dimensies van agency minder direct herkend zijn in de activiteiten die Studiezalen onderneemt met jongeren, horen we van oud deelnemers en ouders dat de uitkomst op langere termijn van wat Studiezalen doet ook raakt aan de meer collectieve/ politieke dimensies van agency. Deze collectieve/ politieke aspecten liggen vooral op het alledaagse niveau (en minder sterk op het strategische) niveau. Zo vertellen oud deelnemers ons hoe ze nu, terugblikkend, inzien hoe Studiezalen een rol speelt in het doorbreken van stigma's. Op meer impliciete manier gebeurt dit door de ruimte die jongeren binnen Studiezalen geboden wordt zichzelf in brede zin te ontdekken en ontwikkelen. Dit maakt dat zij stigma's overstijgen die over hen, hun buurt, hun wijk en hun achtergrond bestaan. Jongeren ontdekken zelf ook nieuwe mogelijkheden en ontwikkelen een ander zelfbeeld. Zo vertelt een oud deelnemer dat zij ziet dat Studiezalen een positieve bijdrage levert als

het gaat om beeldvorming over de gemeenschap waarin zij opgegroeid is en waarin veel jongeren van Studiezalen opgroeien:

Alles wat de media heeft afgetakeld wordt [vanuit Studiezalen] opnieuw opgebouwd. We bouwen de community opnieuw op. Alle labels die zijn opgeplakt halen we er af en we zijn er nieuwe aan het opplakken. Ik zie het echt als heropbouwen.

Ook Tofik Dibi, Stadsdeelvoorzitter Nieuw-West zegt in de magazine special van de Gelijke kansen alliantie over Studiezalen (2020, p. 42) iets wat hier aan raakt:

“De kinderen in Nieuw-West nu weten heel goed dat ze het onderwerp van een fel politiek debat zijn. Ze weten hoe er over hen gesproken wordt; als anders en een probleem. Dat kleeft aan je. Bij Studiezalen leren ze hoe ze ermee om kunnen gaan, hoe ze hun verhaal kunnen beargumenteren en hun mening kunnen vormen.”

Naar wat we horen van oud deelnemers en andere volwassenen om Studiezalen heen raakt het werk van Studiezalen op de langere termijn dus ook aan de alledaagse collectieve/ politieke dimensie van agency. Door het werk wat Studiezalen met jongeren doet wordt (voor de jongeren wellicht meer zichtbaar op lange termijn) een signaal afgegeven van (symbolisch) ‘verzet’ tegen de heersende orde, namelijk: het beeld dat bestaat over jongeren die opgroeien in bepaalde achtergestelde of ‘kwetsbare’ contexten. Dit type symbolisch/ cultureel verzet duidt Lister (2004, 2015) ook wel als “discursief verzet” (discursive resistance). Het gaat hier om meer ‘naar buiten toe’ gerichte actie aan de hand waarvan beelden van of woorden in relatie tot bepaalde sociale groepen of contexten gedeeld worden die een alternatief beelden voor de dominante, meer wijd verspreide, beelden en woorden over deze groepen en contexten. Het type agency dat Lister aan dit soort activiteit koppelt noemt zij “getting (back) at” Lister (2004, 2015).

Een ander voorbeeld van hoe Studiezalen op een meer indirecte manier en soms op de wat langere termijn ook meer strategische collectieve/ politieke agency (‘getting organized’) in gang lijkt te zetten is te vinden in hoe sommige ouders/ verzorgers zelf na een aantal jaar, als dan niet via of in samenwerking met Studiezalen, actief worden in de wijk. Zo vertelt een moeder ons over een actie die zij samen met andere moeders uit de buurt is gestart om de wijk leefbaarder te maken:

Er was een onderzoek geweest, dat in de Wildemanbuurt [de buurt waar Studiezalen Homepage gevestigd is] 159 criminelen wonen. Wordt niets mee gedaan. Onze kinderen groeien op tussen criminelen. Mensen uit een kliniek of gevangenis worden hier geplaatst in de wijk... als je niet slaagt voor je examen ga je afglijden. Wij zijn met vijf moeders gaan opstaan en wij worden gelukkig heel serieus genomen. Door Femke Halsema, Hugo de Jonge is hier ook geweest. Er zijn ook meerdere jongerenwoningen hier gekomen. Mijn kinderen zijn hier bijna nooit. Mijn dochter zit in Bos en Lommer op school. Mijn kinderen zijn heel weinig hier in de buurt. Ik werk in Oost. Mijn zoon is daar ook wel. Maar zoveel andere kinderen hebben niet ouders die buiten de wijk komen, of komen zelf ook nauwelijks buiten de wijk.

■ R11, moeder van oud-deelnemers Studiezalen)

Aansluitend hierop zien we ook een meer strategisch collectieve/ politieke dimensies van agency terug in de wil die deelname aan Studiezalen bij sommige jongeren aanwakkert om later zelf ook actief te worden in de wijk. Als we oud deelnemers spreken, horen we dat hun deelname aan Studiezalen vroeger de keuzes die ze nu maken om via hun studie en werk iets terug te doen voor de gemeenschap heeft beïnvloed. Meerdere van deze jong volwassenen zetten zich nu via (vrijwilligers)werk binnen Studiezalen in voor de organisatie en de mensen in de buurt. Uit woorden als “willen bijdragen”, “iets terug willen doen” en “terug willen geven aan Studiezalen” komt duidelijk meer collectieve/ politieke strategische agency dimensies naar voren:

Ik keek op naar de begeleiders en zij hebben echt wat voor mij gedaan, dat ik inzie dat ik dat ook wil zijn voor iemand anders. Als iemand iets goed voor jou doet, je krijgt een soort gevoel daarbij, en dat gevoel wil je ook aan iemand anders meegeven. Dit is de drijfveer geweest waarom ik dit werk wil doen.

■ (oud deelnemer SZ nu bij SZ werkzaam als life coach)

Juist de dingen die ik vroeger niet kon krijgen of personen die niet aanwezig waren, dat wil ik voor anderen betekenen. Onbewust dat gevoel dat gecreëerd wordt [als je deelneemt aan Studiezalen], dat gun ik iedereen en wil ik ook meegeven.

■ (oud deelnemer SZ nu bij SZ werkzaam als life coach)

Er zijn verschillende dingen die hebben bijgedragen aan dat ik pedagogiek ben gaan studeren. Uiteindelijk is het iets [bij Studiezalen] wat mij beter heeft gemaakt, dus dan kan ik dat ook voor een ander doen. Studiezalen is op die manier eigenlijk gewoon bijzonder.

■ (oud deelnemer SZ nu bij SZ werkzaam als life coach)

Aansluitend vertelt een moeder ook over haar kinderen die ook deelgenomen hebben aan Studiezalen en nu ook actief zijn als vrijwilliger bij Studiezalen :

Mijn dochter helpt ook bij Studiezalen, vrijwillig. Ze gaat zelf daar studeren, en helpt dan de jongere kinderen. Ook bij Homebase had ze vriendinnen die daar stage liepen. Collega van Abdelhamid, N., belt haar ook om te helpen bij activiteiten met jongere kinderen. En met voedselpakketten bij de Ramadan heeft ze geholpen. Kinderen die dit jaar examen hadden, heeft ze geholpen als het nodig was. Het is geven en nemen. Dat zegt Abdelhamid ook tegen de kinderen. Bijvoorbeeld met die supermarkt die nu komt [de Fris Supermarkt]. Heeft hij gevraagd of mijn zoon daar vrijwilligerswerk wil doen één dag in de week. Ik heb het vast voorgelegd aan mijn zoon.

■ (R11, moeder van oud-deelnemers Studiezalen)

In dit hoofdstuk bespraken we dat, hoewel als het om het "arrangeren van agency" gaat Studiezalen in het expliciete, directe werk met de jongeren vooral meer persoonlijk strategische dimensies van agency lijkt te stimuleren ('getting out'), de stichting in de activiteiten die het organiseert met volwassenen rondom de jongeren heen ook persoonlijk alledaagse dimensies van agency lijkt te stimuleren ('getting by'). Aanvullend illustreert deze paragraaf dat de activiteiten van Studiezalen op de langer termijn ook meer collectieve/politieke dimensies van agency, zowel meer strategisch ('getting organized') als meer alledaags ('getting (back) at') in gang lijkt te zetten.

Agency: wat verstaan begeleiders van studiezalen hieronder en waar denken ze dan aan?

In de interviews met de life coaches, pedagogisch locatieleiders en de pedagogisch beleidscoördinator is ook gevraagd wat zij verstaan onder agency en hoe zij dat terugzien in de praktijk van Studiezalen. Er werden verschillende concepten/ constructen ingebracht die zouden raken aan wat agency is, zoals bijvoorbeeld "veranderkracht", "empowerment" en "veerkracht". Ook zou agency samen gaan met het versterken of vergroten van aspecten zoals sociaal bewustzijn, de leefwereld, het netwerk, geloof in eigen kunnen en zelfwaardering, zelfrealisatie, een positief toekomstperspectief en eigen regie.

De professionals die wij spraken brachten verschillende casussen en beschrijvingen van bepaalde jongeren of situaties in waarin agency aanwezig of in ontwikkeling zou zijn. Het zou bij agency dan onder andere gaan om bewustwording van de jongere van zichzelf in een context van de wijk, de stad, de samenleving, "een helicopterview hebben" en "zichzelf als een speler zien in een context vol andere factoren"

■ (R3-6, stagiair/ life coach)

Ook horen we dat begeleiders agency signaleren bij jongeren wanneer zij eigen keuzes en afwegingen maken en verantwoordelijkheid nemen. Bijvoorbeeld:

R: Ik zat ook aan een ander kind, te denken aan [naam kind], die is halverwege het jaar van school gewisseld. Hij zat op een hele witte school in Amsterdam-Zuid en hij voelde zich daar heel erg de enige Marokkaan op die school en hij kwam constant in de problemen. Vechten, straf, dit en dat. En toen heeft hij eigenlijk zelf besloten dat hij daar gewoon weg wilde en dat hij het ergens anders opnieuw wilde proberen. Ik denk dat je daarmee ook wel een soort van agentschap laat zien in je eigen ontwikkeling.

Hij voelde gewoon zelf aan. Dit is niet mijn plek en ik kan ergens anders veel meer mezelf zijn en me daarin ontwikkelen. Dus dat was misschien wel op school bedoeld, maar Een enkele keer wordt er een voorbeeld gegeven van jongeren die meer naar buiten toe gericht bezig zijn om een beeld over zichzelf of de groep waaronder de jongere zich schaaft (bijvoorbeeld bewoner Nieuw-West) te vormen. Dit laatste raakt dan meer aan de collectieve/ politieke dimensies van agency. Als de onderzoekers het begrip agency introduceren tijdens het interview vertelt een begeleider bijvoorbeeld:

R: Ja, ik denk aan een kind. Ik ken haar ook nog niet zo goed, want ik ben op deze locatie ook sinds februari, maar dan als je hoort van waar ze komt, wat ze allemaal doet. Ze is al een beetje, nog een beetje, nog wel coaching nodig, hoor daar niet van. Maar ze is heel erg bezig met zichzelf vormen. Ze beseft ook dat bepaalde dingen niet kunnen. Ze probeert haar gedrag te veranderen. Ze stond ook in de krant laatst met een gedicht dat ze had geschreven dus ik zie haar heel erg zichzelf vormen hier.

R: Ze heeft heel veel stappen gemaakt dit jaar.

R: Ze is nog heel jong. Zij zijn nog hele jonge kinderen, maar ik denk dat zij wel, als ze de juiste mensen om zich heeft, heel ver kan komen.

R: Wat zij heel erg heeft is dat zij zichzelf soort van met helicopterview kan bekijken in de wereld waar ze in leeft, en ik denk dat dat heel erg haar kracht is, want ik moest zelf aan [ander kind] denken die ook heel veel doet voor de wijk en ook voor de maatschappij. Zij heeft dat ook. Zij kan zichzelf zien als soort van speler daarin, in een context vol andere factoren zeg maar. Ik denk dat [weer een ander kind] dat ook heel erg heeft, maar op een totaal andere manier.

R: Ja, zij heeft echt die handvaten nodig om dat echt te kunnen. Ik denk dat [naam nog ander kind] het uiteindelijk ook zou kunnen zonder die handvat, alleen werkt.

5 Wat werkt er in hoe Studiezalen agency arrangeert voor en rondom jongeren?

In hoofdstuk 2 en 3 beschreven we welke activiteiten Studiezalen realiseert en wat de componenten binnen de werkwijze van Studiezalen zijn waar binnen en aan de hand waarvan agency gearrangeerd wordt voor, met en door jongeren. In hoofdstuk 4 maakten we expliciet welke dimensies en typen van agency we daarbij herkend hebben. In dit hoofdstuk gaan we in op welke elementen in de 'aanpak' van Studiezalen maken dat er daadwerkelijk ruimte is of gecreëerd wordt voor- agency en agency ontwikkeling van jongeren. In de interviews met betrokkenen en observaties op verschillende locaties hebben we een aantal kernelementen in de werkwijze terug gehoord die samen maken dat er binnen en rondom Studiezalen ruimte is voor (het ontwikkelen van) agency. Deze werkzame elementen bespreken we in dit hoofdstuk.

Individuele aandacht en begeleiding

De kern van de activiteiten van Studiezalen draait om de persoonlijke ontwikkelingsdoelen van de jongeren. Het gesprek tussen life coach en jongere is daarbij de spil. In het gesprek wordt de jongere gezien en kan deze vragen en zorgen delen en wensen en dromen kenbaar maken. Hier wordt stapje voor stapje samen gebouwd aan het formuleren van en werken aan persoonlijke ontwikkelingsdoelen die uiteindelijk het ontwikkelen van agency mogelijk maken. Zoals in de methodiek van Studiezalen beschreven staat: "de life coach

luistert en denkt mee en sluit aan bij de behoefte en capaciteit en talenten van de jongere en oordeelt niet over wat het kind wil" (Methodiekbeschrijving Stichting Studiezalen, ZD). Ruimte voor individuele aandacht en begeleiding wordt geborgd in het programma, met vaste momenten eens in de zoveel tijd voor een gesprekje en beschikbaarheid en toegankelijkheid van de life coaches. Maar deze individuele aandacht komt niet zomaar tot stand. Hiervoor moet er relatie zijn tussen life coach en jongere.

Relatie

Het contact tussen life coach en jongere bij Studiezalen is een centraal element dat er voor zorgt dat jongeren zich verder kunnen ontwikkelen. Verschillende aspecten lijken het samen mogelijk te maken dat de relatie ontstaat tussen jongere en life coach. In de Studiezalen methodiek wordt dit de "betekenisrelatie" genoemd die getypeerd wordt door open en diepgaand contact met de jongere en de aandacht, het vertrouwen en het toegankelijk zijn van de life coach (Methodiekbeschrijving Stichting Studiezalen, ZD). Een aantal aspecten lijken in samenhang het ontstaan van deze relatie en een positieve uitkomst daarvan mogelijk te maken. Het gaat dan om de klik tussen life coach en jongere, continuïteit van ontmoeting en gesprek, beschikbaarheid van de life coach, de informele en ontspannen setting, herkenning, het serieus nemen van de jongere, en de positieve bejegening:

>Klik

Binnen Studiezalen heeft iedere jongere in principe een eigen life coach met wie deze de meer persoonlijke gesprekken voert. Op indirecte manier kiezen jongeren deze life coach zelf. Wanneer een jongere start bij Studiezalen wordt geobserveerd naar welke life coach deze toetrekt. Op die manier ontstaat er op een niet geforceerde manier contact en een begin van een gesprek. Het kan ook gebeuren dat jongeren gedurende een jaar of over de jaren heen wisselen van life coach. Altijd wordt er oog gehouden voor de klik.

>Continuïteit

Elke week zijn dezelfde life coaches aanwezig. Deze continuïteit maakt dat de life coach het gesprek voort kan zetten met de jongere. Tijdens observaties hoorden we meerdere life coaches bij specifieke jongeren vragen naar iets wat er die week gebeurd was, op school of daarbuiten. Ook het feit dat veel jongeren meerdere jaren bij Studiezalen zijn ingeschreven maakt dat continuïteit in het gesprek en de begeleiding mogelijk wordt.

>Beschikbaarheid

Life coaches van Studiezalen staan iedere week klaar voor het zien en horen van de jongeren. Naast de vaste momenten is er tussen sommige life coaches en jongeren daarnaast ook contact bijvoorbeeld via Whatsapp of bellen. Life coaches verschillen in hoe ze hiermee omgaan. Een aantal refereert er naar dat het belangrijk is om het contact zo laagdrempelig mogelijk te houden, terwijl andere life coaches refereren naar het bewaken van de eigen grenzen en (vooral in het geval van de jongere medewerkers) een zekere afstand.

>Informeel

Naast dat er een duidelijke structuur, methode en werkwijze gehanteerd wordt hangt er op de locaties van Studiezalen een informele en ontspannen sfeer. Er is naast focus op school en gesprek ook ruimte voor grappen, kletspraatjes en vieringen. Deze informele en ontspannen sfeer maakt dat jongeren met plezier naar Studiezalen komen en dat het contact tussen life coach en jongere en ook jongeren onderling op ontspannen manier kan groeien.

>Herkenning en nabijheid

De diversiteit in het team van life coaches, in zowel leeftijd, gender, woonplaats en etnisch-culturele achtergrond, lijkt een belangrijk element te zijn in het succes van Studiezalen. Een deel van de life coaches is zelf opgegroeid in de wijk. Sommigen hebben vroeger zelf ook deelgenomen aan Studiezalen. Naast dat deze volwassenen als voorbeeld voor jongeren fungeren in hoe zij zichzelf ook zouden kunnen ontwikkelen, zijn deze life coaches ook een rolmodel in

hoe ze zich inzetten voor de wijk en daarmee werken aan collectieve/ politieke agency. Enerzijds horen we dan ook dat het voor de relatie en de begeleiding van de jongeren belangrijk is dat er ruimte voor herkenning is tussen de jongere en de life coach. In de methodiek Studiezalen wordt in het verlengde van herkenning nabijheid genoemd, wat volgens de methodiek inhoudt: "waar relevant je persoonlijke overeenkomsten inzetten, zoals opgegroeid in dezelfde wijk, vrouw zijn, enz." Nabijheid, zo staat beschreven in de methodiek, gebruik je "om problemen en behoeften van het kind goed te kunnen inschatten en onzekerheid weg te nemen bij kind; en een voorbeeld te zijn voor hoe dingen op te lossen." (*Methodiekbeschrijving Stichting Studiezalen, ZD*).

>Serius nemen en vertrouwen

Om een vertrouwensband op te bouwen, wil een jongere zich openstellen en echt de dingen delen waar deze mee zit, is het belangrijk dat de life coaches de jongeren echt serieus nemen. Dit is onder andere terug te zien in het feit dat jongeren met allerlei vragen en zelf bedachte ontwikkeldoelen terecht kunnen bij de life coaches. De begeleiding krijgt altijd vorm aan de hand van die vragen en zelf geformuleerde doelen.

>Positieve bejegening

Het positief benaderen van de jongeren is essentieel in de aanpak van Studiezalen. De medewerkers werken vanuit het idee dat de jongeren capabel, slim en bekwaam genoeg zijn. De positieve benaderingen komen sterk terug in het contact tussen medewerkers en jongeren en ook in de manier waarop er wordt gesproken over de jongeren. "we geloven echt in de kinderen en dat alle kinderen slim zijn" (**R1, pedagogisch beleidscoördinator Studiezalen**).

De relatie tussen jongeren en life coaches van Studiezalen krijgt het meest concreet vorm in de gesprekken die zij onderling voeren. Een mooi voorbeeld van hoe Studiezalen werkt en hoe de relatie en het gesprek tussen life coach en jongere en het vertrouwen dat de life coach in de capaciteit van de jongere

heeft daarin belangrijk is, wordt gegeven door de moeder van de twee oud deelnemers:

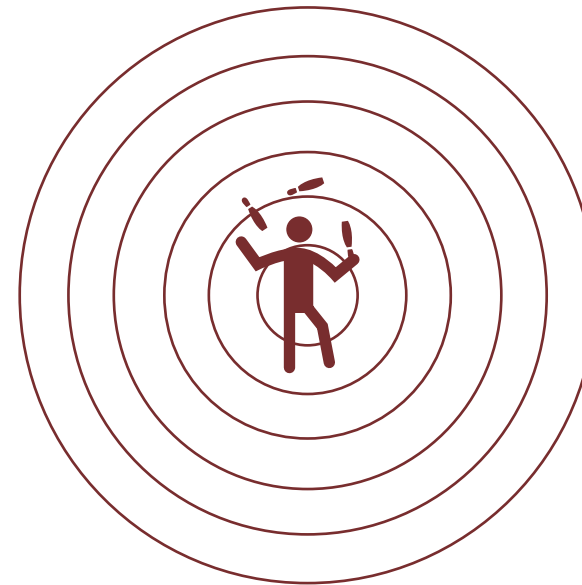
[ ] *De gesprekken waardoor ze de motivatie eruit halen om nog meer te geven. Zoals het gesprek met mijn zoon in de tweede klas met Abdelhamid. Mijn dochter had het ook met een andere meneer [life coach van Studiezalen] in haar examenjaar. De school had voorgesteld om haar examens in 2 jaar te verdelen. En ik vroeg, krijgt ze dan een speciaal rooster. Nee dan is zij gewoon op school en hangt daar. Ik was het er niet mee eens. De meneer is met haar gaan zitten, leren, gaf haar vertrouwen. Ik ga je overhoren. En met school hebben we toen afgesproken het gewoon in één jaar te gaan doen. Motiverende gesprekken geven de doorslag. Vanuit school gaven ze geen vertrouwen. Zagen ze de risico's vooral. Het is gewoon gelukt in één keer. Hun manier van de kinderen benaderen [bij Studiezalen] maakt alles uit.*

■ (R11, moeder van oud-deelnemers Studiezalen)

Groeiruimte voor jongeren

In de aanpak zet Studiezalen in op het creëren en mogelijk maken van de condities en randvoorwaarden van waaruit de jongeren kunnen groeien. Ten behoeve van ruimte en rust hiervoor worden de jongeren 'ontzorgd'. Vanuit het idee van de totaalaanpak zorgt Studiezalen er samen met ouders/ verzorgers en andere volwassenen en instanties voor dat de condities waarin jongeren opgroeien verbeteren en randvoorwaarden op orde zijn. Deze verantwoordelijkheid wordt bij jongeren weggehouden. Rondom de settings van Studiezalen waarin de jongeren zich bewegen zijn in verschillende 'lagen' verschillende andere settings gearrangeerd in een systeem. In de eerste laag van dat systeem vinden activiteiten met ouders/ verzorgers plaats, maar daaromheen zijn ook andere actoren vanuit bijvoorbeeld buurtteams uit de wijk en weer daaromheen actoren als de gemeente en sponsoren-acties. Met volwassenen uit al deze lagen wordt het gesprek gevoerd en worden problemen die spelen in de directe en meer indirecte context van de jongeren aangepakt en voorkomen. In de methodiek Studiezalen wordt dit het 'Werken met het netwerk'

genoemd: "kijken waar het kan ondersteunen of juist tegenwerkt; brug slaan met ander netwerk waar nodig en mogelijk" (Methodiekbeschrijving Stichting Studiezalen, ZD). Studiezalen biedt jongeren via deze totaalaanpak de ruimte om te groeien, dus niet alleen door veel te bieden, maar ook door bepaalde zaken weg te houden bij de jongeren.

Figuur 5.1: *Verschillende lagen in het systeem om de jongeren heen waarin/ via welke agency gearrangeerd wordt*

Ruimte voor initiatief van jongeren

Binnen Studiezalen zijn binnen een vaststaande structuur de jongeren in de lead. Zij geven aan wanneer ze met vragen zitten, dingen willen bespreken of ergens hulp bij nodig hebben en hebben op die manier de leiding over het gesprek met de life coaches. Hiernaast is er ook ruimte voor de jongeren om ideeën in te brengen of initiatief te nemen voor activiteiten. Voorbeelden hiervan zijn feestjes die de jongeren binnen Studiezalen organiseren en de in de context van dit onderzoek gestarte jongeren Denktank.

Bieden van een community

Naast dat de individuele begeleiding een centraal werkende component is van de aanpak Studiezalen is een ander werkend element juist dat er een gemeenschap wordt geboden. Groepen jongeren komen gedurende een jaar, soms meerdere jaren, samen bij Studiezalen. Het zijn jongeren overwegend uit dezelfde buurt, die vaak in vergelijkbare thuissituaties opgroeien. Ook tussen de jongeren is er herkenning. Soms zijn het jongeren van dezelfde school. Bij Studiezalen leren ze elkaar nog beter en soms op een andere manier kennen. De jongeren leren bij Studiezalen ook veel van elkaar. Studiezalen investeert aan het begin van het jaar in kennismaking tussen jongeren onderling door uitjes te organiseren. Ook wordt het jaar afgesloten met een viering. Deze gemeenschappelijkheid maakt dat jongeren zich niet alleen als individu, maar ook als deel van de gemeenschap ontwikkelen.

Werken vanuit kernprincipes

Studiezalen heeft een methodiek die breed gedragen lijkt binnen de organisatie (Methodiekbeschrijving Stichting Studiezalen, ZD). De drie kernprincipes kwamen in veel gesprekken en observaties terug: Positief pedagogisch klimaat (structuur, duidelijkheid, vaste onderdelen, duidelijke verwachtingen enz.), sociale verbondenheid (kind als onderdeel van het geheel; ieder heeft zijn plek en geen negatieve interacties) en democratisch burgerschap (zelf mee regels laten opstellen en verantwoordelijk daarvoor zijn). Hoewel dit nu als een werkend element gezien wordt, geven meerdere pedagogisch locatieleiders en de pedagogisch beleidscoördinator aan dat deze principes expliciet aandacht moeten blijven krijgen. De uitdaging is om de drie kernprincipes sterk in de praktijk uit te dragen als er door uitbreiding en wisseling steeds nieuwe life coaches zijn.

6 Wat zijn de randvoorwaarden bij het arrangeren van agency voor en rondom jongeren binnen Studiezalen?

In dit hoofdstuk gaan we in op de randvoorwaarden die nodig zijn om agency voor jongeren te kunnen (blijven) arrangeren zoals Studiezalen dat doet. De randvoorwaarden zijn naar voren gekomen in interviews, observaties en stukken die we hebben bekeken. Het gaat om allerlei zaken die 'achter de schermen' en vanuit de verschillende 'lagen' in het systeem om de jongeren heen bijdragen aan de inrichting van de processen met en voor de jongeren.

Breed en geworteld netwerk

Om te doen wat Studiezalen doet is een groot netwerk nodig. Studiezalen bestaat al meer dan tien jaar en is opgericht vanuit een lokale betrokkenheid en ervaring in een specifieke wijk. In de daarop volgende jaren zijn er veel verbindingen gelegd met individuele personen, organisaties en instanties in de wijk en daaromheen in de gemeente en vervolgens ook nationaal. Dit grote en sterk gefundeerde netwerk maakt dat er korte lijntjes zijn en snel actie ondernomen kan worden als er zich acute vragen of problemen voordoen.

Bekendheid

Inmiddels is Studiezalen uitgegroeid tot een bekende organisatie in Amsterdam en Nederland. Lijnen staan ook uit naar organisaties op gemeentelijk niveau en partnerschappen zijn opgebouwd met bedrijven en sponsors. Dit zorgt er voor dat Studiezalen goede bekendheid heeft en veel positieve aandacht en steun (financieel, materieel zowel als in menskracht) ontvangt, wat ook weer positief uitstraalt op de deelnemers en de buurt waarin Studiezalen opereert.

Groot team

De positieve bekendheid maakt ook dat Studiezalen een gewilde plek is om te werken of stage te lopen. Studiezalen kan daardoor werken met een groot team en de individuele aandacht bieden die centraal staat in de aanpak.

Professionalisering

Van de pedagogisch locatieleiders en life coaches horen we dat het goed begeleiden en in gesprek gaan met de jongeren niet makkelijk is. Een heldere aanpak en begeleiding en professionalisering daarbij is belangrijk.

We willen de kinderen een plekje bieden om die problemen wel te uiten. Je moet als life coach aanwezig zijn op die manier dat ze het fijn vinden dat je er bent. Dat stukje is moeilijk, we leggen het uit in de theorie maar in de praktijk is het moeilijk om aan te leren.

■ (R1, pedagogisch beleidscoördinator)

Door te werken met vaste pedagogische locatieleiders op de verschillende locaties geeft Studiezalen vorm aan deze professionalisering. Gezien de recent sterke opschaling van de organisatie is professionalisering en het eenduidig blijven werken vanuit de methodiek wel een punt dat aandacht blijft vergen, aldus meerdere pedagogisch locatiecoördinatoren.

Diversiteit aan life coaches

Tot slot is een sterke randvoorwaarde voor het succes van Studiezalen de diverse pool life coaches. Deze diverse pool maakt het mogelijk dat de jongeren zich met de coaches kunnen identificeren. Zo beschrijft een coordinator van Studiezalen:

We hebben ook leerkrachten en zelfs een docent van de TU delft. Ook een jurist die van nature gewoon goed is met kinderen en die langskomt. We kijken of er een match is en of de kinderen zich op hun gemak voelen. We willen juist dat elk kind zich met iemand kan identificeren. Wat is een goede match? Wat is een goed koppel? Dat kan met hele verschillende mensen. We vinden de diversiteit van verschillende types dan ook belangrijk om van elkaar te leren. We zien het ook terug bij onze stagiairs. Stagiairs vooral uit kwetsbare wijken sluiten goed aan. Maar ook diversiteit opzoeken in migratieachtergrond of geen migratieachtergrond. We zijn er voor elk kind dus dan willen we ook een afspiegeling van de maatschappij.

■ (R1, pedagogisch beleidscoördinator)

7 Conclusies en reflectie

Het doel van dit onderzoek is inzicht krijgen in welke elementen in het werk van Studiezalen jongeren in achtergestelde of kwetsbare posities ondersteunen in het ontwikkelen van agency en welke randvoorwaarden daarbij aanwezig zijn. We hebben onderzocht in hoeverre en hoe Studiezalen jongeren nieuwe hulpbronnen biedt en in hoeverre en hoe de competenties en bestaande hulpbronnen die jongeren al hebben versterkt worden. Tevens keken we naar in hoeverre en hoe Studiezalen ook bijdraagt aan meer collectief/ politiek gerichte typen agency, waarin bijvoorbeeld kritisch denken en maatschappelijke bewustwording een plek krijgt en of en hoe jongeren aangesproken worden als 'change-makers'. Tot slot waren we geïnteresseerd te kijken in hoeverre en hoe Studiezalen bijdraagt aan het ontwikkelen van netwerken, allianties en omstandigheden, gericht op het agenderen en verbeteren van maatschappelijke misstanden. In dit hoofdstuk bespreken we de overkoepelende inzichten die uit het onderzoek voortgekomen zijn.

Studiezalen en kansenongelijkheid

Deelnemers van Studiezalen komen vaak uit contexten (wijken, buurten, gezinnen, netwerken) waar mensen weinig of geen onderwijs genoten hebben, vaker praktisch geschoold zijn en waar inkomens lager zijn. Het zijn contexten waar meer werkloosheid is en waar relatief veel armoede bestaat. In sommige gezinnen van deelnemers van Studiezalen zijn ouders/ verzorgers minder bekend met het Nederlandse (onderwijs) systeem en de Nederlandse taal en/of hebben zelf achterstelling en uitsluiting ervaren in de Nederlandse samenleving en zijn instituties. Tegelijk heerst in de samenleving een dominant discours waarin over de contexten waarin deze kinderen, tieners en jongeren opgroeien en de mensen die er wonen vaak wordt gesproken in termen van

achterstand en afwijking van de norm. Er bestaat negatieve beeldvorming. Dit zijn de realiteit waar de meeste kinderen, tieners en jongeren die naar Studiezalen komen in opgroeien. Zij hebben met een combinatie van praktische en symbolische factoren te maken, zowel thuis als breder in de wijk en de samenleving, die het voor hen lastig kunnen maken om in het (meritocratische) (onderwijs) systeem zichzelf optimaal te ontwikkelen. Het gaat dan bijvoorbeeld om te weinig ruimte en rust voor ontwikkeling en leren, gebrek aan geld voor aanschaf voor bepaalde essentiële zaken of het ondernemen van activiteiten, minder toegang tot hulpbronnen, ervaringen van uitsluiting, discriminatie en racisme op school en een klein of geen netwerk buiten de gezins- en wijk leefwereld.

Vanuit de sterke verankering in de wijk, een breed netwerk daarbuiten ook van bedrijven die de stichting steunen, speelt Studiezalen als 'bottom-up' organisatie in op deze realiteit. De organisatie biedt de kinderen, tieners, jongeren en hun gezinnen op zowel praktisch, materieel, educatief, pedagogisch als symbolisch vlak ondersteuning en creëert zo de nodige ruimte en voorwaarden die groei en ontwikkeling beter mogelijk maken.

Wat ontwikkelen jongeren door het werk van Studiezalen?

Door deel te nemen aan Studiezalen ontwikkelen jongeren zich in eerste instantie op sociaal-emotioneel vlak. Door de ruimte, aandacht en gesprekken met en ondersteuning van life coaches leren de jongeren die deelnemen aan Studiezalen in de loop van de tijd steeds meer geloven in zichzelf. Ze krijgen meer vertrouwen in wat ze kunnen en willen, en leren dat te vertalen in eigen ontwikkeldoelen zowel in relatie tot de schoolloopbaan als daarbuiten. Ook leren jongeren over hun ontwikkeldoelen en over tegenslagen en gevoelens in gesprek te gaan met anderen en om hulp te vragen als dat nodig is. Emoties reguleren, een eigen mening vormen, daarover communiceren met andere volwassenen en jongeren op een werkzame manier en voor zichzelf opkomen

zijn ook dingen waar jongeren zich in ontwikkelen bij en door Studiezalen. Hierbij leren jongeren zich te verhouden tot hoe er binnen instituties in de samenleving, zoals bijvoorbeeld school, soms op hen gereageerd wordt. Ze leren reflecteren op hun eigen gedrag en interacties, het beste uit zichzelf te halen en worden, als zij geconfronteerd worden met discriminatie en lage verwachtingen, aangespoord het tegendeel bewijzen. Soms leren jongeren zich aan te passen, maar ook stimuleren life coaches van Studiezalen hen voor zichzelf op te komen. Dit zijn allemaal aspecten die raken aan de persoonlijk- emotionele en sociale ontwikkeling van jongeren.

Aansluitend hierop worden jongeren bij Studiezalen ook uitgedaagd hun blik op zichzelf en de wereld te verbreden. Jongeren ontwikkelen nieuwe interesses door middel van de activiteiten, uitstapjes en workshops die Studiezalen biedt. We zien dan ook dat in het directe werken met jongeren Studiezalen vooral lijkt in te zetten op meer persoonlijke strategische dimensies van agency. Het verbeteren van de eigen omstandigheden en mogelijkheden en het zoeken naar oplossingen voor en manieren van omgaan met uitdagingen die jongeren in het eigen leven tegenkomen lijkt in de activiteiten en begeleiding van Studiezalen centraal te staan. Naast het inspelen op meer alledaagse vragen en uitdagingen rondom schoolwerk, ligt de focus van Studiezalen in de begeleiding van jongeren vooral op het strategische aspect, in de zin van het verbeteren van de eigen omstandigheden, ook op meer lange termijn. In die begeleiding op het persoonlijke strategische vlak lijkt Studiezalen jongeren te stimuleren zich te verhouden tot de meer 'algemeen geldende normen en regels' in de samenleving. In de directe begeleiding van de jongeren lijkt de focus vaak te liggen op het meekomen en de persoonlijke ontwikkeling in het (school- en sociale) systeem. Zo horen we terug en observeren we dat Studiezalen in de begeleiding van de jongeren vooral expliciete aandacht besteedt aan aspecten die de jongeren op persoonlijk niveau belemmeren in het 'mee komen' (zoals bijvoorbeeld laag zelfvertrouwen). Al deze aspecten maken dat we zien dat dat Studiezalen in het directe werk met jongeren vooral inzet op het type agency

dat valt onder de persoonlijke strategische dimensies, een type dat Lister (2004, 2015) duidt als 'getting out'.

Echter, hoewel de persoonlijk strategische dimensie van agency het sterkst naar voren kwam in de interviews en observaties van activiteiten met jongeren, kregen we gaande weg het onderzoek steeds beter zicht op de gelaagdheid van het werk van Studiezalen. Agency arrangeren bleek niet iets wat alleen in directe interactie met jongeren vorm krijgt. Het arrangeren van agency gebeurt bij Studiezalen ook, meer indirect in relatie tot de jongeren, namelijk in verschillende contextuele lagen om hen heen (zoals thuis/ gezin, de wijk) en met daarin verschillende andere actoren en partijen (zoals ouders/ verzorgers, wijkteams, gemeentelijke instanties). De gelaagdheid is hiernaast ook teruggevonden in de tijd: agency als uitkomst van een proces en beweging over langere tijd. Het meest concrete voorbeeld hiervan is het feit dat veel oud deelnemers als ze (jong) volwassen zijn, vanuit de motivatie iets 'terug te willen doen' en terugkomen om als (vrijwillig) life coach aan de slag te gaan bij Studiezalen. Het begrijpen van deze gelaagdheid bracht ons ook zicht op activiteiten en uitkomsten van Studiezalen die raken aan meer persoonlijk alledaagse- en collectieve/ politieke alledaagse en strategische dimensies van agency. De persoonlijk alledaagse dimensies van agency, het type agency dat in de theorie geduid wordt als 'getting by', herkenden we vooral in de activiteiten met en voor andere actoren rondom de jongeren en de directe activiteiten van Studiezalen met actoren om jongeren heen, zoals ouders/ verzorgers. Een voorbeeld hiervan is de (materiele) ondersteuning die Studiezalen in verschillende vormen biedt aan ouders/ verzorgers en hun gezinnen.

De collectieve/ politieke alledaagse en strategische dimensies van agency, 'getting (back) at' en 'getting organized' kwamen terug wanneer we hoorden over de (soms meer indirecte) invloed en effecten die (deelname aan) Studiezalen heeft op jongeren en andere actoren rondom de jongeren heen op de meer lange termijn. Een voorbeeld van 'getting (back) at' werd ingebracht door oud deelnemers die aangaven dat Studiezalen helpt om stigma's over henzelf en hun wijk

te doorbreken, en 'getting organized' spreekt, naast uit het terugkomen van oud deelnemers als (vrijwillig) life coaches bij Studiezalen, ook uit de activiteiten die Studiezalen zelf in de wijk organiseert (zoals Supermarkt Fris).

Wat zijn kerncomponenten in de aanpak van Studiezalen en door welke werkzame elementen en randvoorwaarden worden ze ondersteund?

Studiezalen is een plek waar de jongeren verwacht worden, waar mensen zijn die vaak weten waar de jongeren mee bezig zijn en wat er in hun leven speelt. Vooral wat school betreft, soms ook andere zaken. Het is een veilige plek, waar jongeren ook terecht kunnen als ze vragen of problemen hebben, waar volwassenen zijn die ze kunnen helpen. Een plek waar de kinderen, tieners en jongeren positief bejegend worden. Het is ook een gezellige plek waar kinderen, tieners en jongeren elkaar ontmoeten. Ook kunnen ze hier terecht voor een praatje met de (soms ook nog jonge) life coaches, die soms ook een rolmodelfunctie vervullen. Het is ook een plek waar ze terecht kunnen voor gesprek en waar ze hun hart kunnen luchten en om hulp of ondersteuning kunnen vragen als dat nodig is. Voor sommige jongeren is Studiezalen ook een plek die een alternatief biedt voor hangen op straat (sommige ouders/verzorgers vinden het daarom ook fijn dat hun kind naar studiezalen gaat). Het is ook een plek waar e.e.a. gefaciliteerd wordt, zowel in materieel opzicht als in kennisbronnen en netwerk. Aan de hand van dit onderzoek zijn een aantal kerncomponenten in de aanpak van Studiezalen geïdentificeerd. Tevens is in kaart gebracht door welke werkzame elementen en randvoorwaarden deze kerncomponenten worden ondersteund. Deze kerncomponenten, werkzame elementen en randvoorwaarden geven we weer in figuur 7.1.

Componenten van het arrangement en de werkwijze van Studiezalen	Werkzame elementen	Randvoorwaarden
Bieden van ruimte	Individuele aandacht en begeleiding	Breed en geworteld netwerk
Bieden van individuele aandacht en gesprek	Relatie (klik; continuïteit; beschikbaarheid; informeel; herkenning en nabijheid; serieus nemen en vertrouwen; positieve bejegening)	Bekendheid
In contact brengen met elkaar en anders perspectieven	Groeiruimte voor jongeren	Groot team
Bieden van 'sociaal gereedschap'	Ruimte voor initiatief voor jongeren	Professionalisering
	Bieden van een community	Diversiteit aan life coaches
	Werken vanuit kernprincipes	

Figuur 7.1 Componenten, werkzame elementen en randvoorwaarden in de aanpak van Studiezalen

Reflecties tot slot

In dit onderzoek hebben we geprobeerd inzicht te krijgen in welke elementen in het werk van Studiezalen jongeren in achtergestelde of kwetsbare posities ondersteunen in het ontwikkelen van agency en welke randvoorwaarden daarbij ondersteunend zijn. Daarbij hebben we onderzocht in hoeverre en hoe Studiezalen jongeren nieuwe hulpbronnen biedt en in hoeverre en of en hoe de competenties en bestaande hulpbronnen die jongeren al hebben versterkt worden. Ook keken we naar in hoeverre en hoe Studiezalen bijdraagt aan kritisch denken en maatschappelijke bewustwording en of en hoe jongeren aangesproken worden als 'change-makers'. Tot slot waren we geïnteresseerd te kijken in hoeverre en hoe Studiezalen bijdraagt aan het ontwikkelen van netwerken, allianties en omstandigheden, gericht op het agenderen en verbeteren van maatschappelijke misstanden.

We hebben gevonden dat Studiezalen op veel verschillende manieren, in verschillende activiteiten en praktijken zowel met en rondom jongeren, jongeren ondersteunt in de ontwikkeling van agency. Hoewel de persoonlijk strategische dimensie van agency het sterkst naar voren kwam in de interviews met pedagogisch beleidscoördinatoren en life coaches en observaties van activiteiten met jongeren, kregen we gaandeweg het onderzoek steeds beter zicht op de gelaagdheid van het werk van Studiezalen. Agency arrangeren bleek niet iets wat alleen in directe interactie met jongeren vorm krijgt. Het arrangeren van agency gebeurt bij Studiezalen ook meer indirect in relatie tot de jongeren, in verschillende contextuele lagen om hen heen en met verschillende andere actoren en partijen. Agency kwam bovendien ook naar voren als uitkomst van een proces en beweging over langere tijd. Het beeld van Studiezalen als een sociale beweging kwam steeds sterker naar boven. Zicht op deze gelaagdheid en het begrijpen van Studiezalen meer als een 'sociale beweging' dan een vaststaande praktijk die vorm krijgt in vaste locaties, settings en vormen en met dezelfde actoren, bracht ons ook zicht op activiteiten en uitkomsten van Studiezalen die raken aan meer persoonlijk alledaagse- en collectieve/ politieke alledaagse en strategische dimensies van agency. We gingen naast Studiezalen, door het onderzoeken van deze praktijk ook het complexe construct agency steeds beter begrijpen, namelijk als een construct waarin de persoonlijke strategische dimensie wellicht ook gezien zou kunnen worden als een bodem voor een meer collectief/ politiek gerichte dimensie, en niet zozeer als een tegenstelling.

Geraadpleegde bronnen

Abdallah, S., Day, M., Distelbrink, M., Pehlivan, T., Soeterik, I., Volman, M., m.m.v. N. van de Berg, I. el Masoudi, S. Umuhire & M. Noom (te verschijnen). *Agency Arrangeren: Literatuurverkenning*.

Abdallah, S. & Kaulingfreks, F. (2021). Breekijzers en botte bijlen. Culturele expressie in het jongerenwerk, op hún voorwaarden. In R. de Brabander, F. Kaulingfreks & M. Ham (Eds.), *Sociaal weerwerk. Maatschappelijke betrokkenheid in zorg en welzijn* (pp. 151-171). Amsterdam: Van Genneep.

Abdallah, S., Kooijmans, M., & Sonneveld, J. (2016). *Talentgericht werken met kwetsbare jongeren. Ontwikkelwerk, erkenningswerk, verbindingswerk*. Bussum: Coutinho.

Awad, S., Manders, W., Metz, J., Todorovic, D., & Sonneveld, J. (2018). *Methodiekb beschrijving Youth Organizing*. Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam, Lectoraat Youth Spot.

Boomkens, C., Rauwerdink-Nijland, E., van der Grient, H., van Trijp, K., & Metz, J. (2018). *Kracht van meiden! meidenwerk als specifieke methodiek van het jongerenwerk*. SWP.

Bourdieu, P. (1986). The Forms of Capital. In: J. Richardson (Ed.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (pp. 241-258). New York: Greenwood.

ECHO Expertisecentrum Diversiteitsbeleid en Stichting Studiezalen (2019) *Stichting Studiezalen: hoe een integrale aanpak leidt tot een fijne nachtrust*. Shortdoc ECHO Stichting Studiezalen. Opgehaald van: [Shortdoc ECHO Stichting Studiezalen - YouTube](#)

Felten, H., Does, S., Winter, S. de, Asant, A., Andriessen, I., Donker, R., Brock, A. (2021). *Institutioneel racisme in Nederland. Literatuuronderzoek naar de aanwijzingen voor institutioneel racisme op de domeinen arbeidsmarkt, woningmarkt, onderwijs en politie*. Kennisplatform Inclusief Samenleven.

Gelijke kansen alliantie (2020) *Thema extra onderwijs. Special Studiezalen*. Magazine van de Gelijke Kansen Alliantie, Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. Verkregen van: [Gelijke Kansen Alliantie | Gelijke kansen \(gelijke-kansen.nl\)](#)

Holbein, J. (2017). Childhood skill development and adult political participation. *American Political Science Review*, 111(3), 572-583.

Jin, J., & Ball, S. J. (2020). Meritocracy, social mobility and a new form of class domination. *British Journal of Sociology of Education*, 41(1), 64–79. <https://doi.org/10.1080/01425692.2019.1665496>

Lister, R. (2004). *Poverty*. Cambridge: Polity.

Lister, R. (2015). 'To count for nothing': Poverty beyond the statistics. *Journal of the British Academy*, 3, 139–166. <https://doi.org/10.5871/bacad/9780197265987.003.0005>

Pehlivan, T., & Rutjes, L. (2020). *De METHode©: Gids voor het participatief werken met kwetsbare jongeren in hun Maatschappelijke Diensttijd*. Amsterdam: Stichting Alexander.

Sewell, W. A. (1992). A Theory of Structure: Duality, Agency, and Transformation. *American Journal of Sociology*, 98(1), 1–29. <https://doi.org/10.1086/229967>

Stetsenko, A. (2019). Radical-Transformative Agency: Continuities and Contrasts With Relational Agency and Implications for Education. *Frontiers in Education*, 4(148), 1-13. <https://doi.org/10.3389/educ.2019.00148>

Stichting Studiezalen (ZD) *Methodiekbeschrijving Stichting Studiezalen*. Intern document Stichting Studiezalen.

Vrooman, C., Boelhouwer, J., Iedema, J., & Torre, A. van der. (2023). *Eigentijdse ongelijkheid: De postindustriële klassenstructuur op basis van vier typen kapitaal: Verschil in Nederland 2023 (Sociaal en Cultureel Planbureau)*. Opgehaald van: <https://www.scp.nl/binaries/scp/documenten/publicaties/2023/03/07/eigentijdse-ongelijkheid/Onderzoeksrapport+Eigentijdse+ongelijkheid.pdf>

COLOFON

Opdrachtgever	Kenniscentrum Ongelijkheid van de gemeente Amsterdam
Auteurs	Dr. I. M. Soeterik
Met medewerking van	Dr. M.J. Distelbrink I. el Masoudi S. Umuhire S. Boogaardt
Foto omslag	Studiezalén
Uitgave	Verwey-Jonker Instituut Kromme Nieuwegracht 6 3512 HG Utrecht T (030) 230 07 99 E secr@verwey-jonker.nl I www.verwey-jonker.nl

De publicatie kan gedownload worden via onze website:
<http://www.verwey-jonker.nl>

ISBN 978-9464-09-230-1

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht, april 2023.

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut.
Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.
The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute. Partial
reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.

Studiezalén.
Onderwijs & Welzijn

 Kenniscentrum
Ongelijkheid

 Hogeschool
van Amsterdam

 UNIVERSITEIT
VAN AMSTERDAM

 STICHTING
ALEXANDER